

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**Teatrālās rotaļas - sadarbības prasmju sekmētājas vidējā
pirmsskolas vecuma bērniem**

DIPLOMDARBS

Autors: Alīna Apekiševa
Stud. apl. aa11167
Darba vadītājs:
Dr. paed., doc. Ilze Šūmane

RĪGA
2021

ANOTĀCIJA

Diplomdarba temats: Teatrālās rotaļas - sadarbības prasmju sekmētājas vidējā pirmsskolas vecuma bērniem.

Autors: Alīna Apekiševa

Diplomdarba zinātniskais vadītājs: Dr. paed., docente Ilze Šūmane

Pētījuma mērķis: Izzināt teatrālo rotaļu izmantošanas iespējas sadarbības prasmju sekmēšanai 4-5 gadus veciem bērniem.

Pētījums tika veikts Rīga pirmsskolas izglītības iestādē X.

Darba teorētiskajā daļā tika analizēta pedagoģiskā un psiholoģiskā literatūra, tika apkopota informācija par sadarbības jēdzienu un sadarbības prasmju attīstīšanas iespējām 4-5 gadu vecuma bērniem. Ka arī tika apskatītas teatrālās rotaļas un to izmantošanas iespējas pirmsskolas vecuma bērniem. Bērna sadarbības prasmju attīstība notiek caur rotaļu. Tieši rotaļā bērns apgūst tādās sociālās prasmes, kā risināt problēmas un meklēt kompromisus, paust savas domas, cienīt un saprast citu cilvēku argumentus, viedokļus.

Darba praktiskajā daļā ir empīriskais pētījums, kura ietvaros tika veikta bērnu sadarbības prasmes izpēte. Darba autore izmantoja pedagoģisko novērošanu, lai izzinātu, 4 – 5 gadīgu bērnu sadarbības prasmes. Lai veicinātu bērnu sadarbības prasmes, tika izmantotas teatrālās rotaļas, kas atbilst bērnu vecumam un spējām. Pamatojoties uz iegūtajiem rezultātiem, tika veikta saskaņota pedagoģiskā darbība, lai sekmētu un pilnveidotu bērna sadarbības prasmes. Darba autore secina, ka teatrālo rotaļu izmantošana pirmsskolas izglītības iestādē sekmē bērnu sadarbības prasmes.

Atslēgvārdi: sadarbība, prasme, 4-5 gadus veci bērni, teatrālā rotaļa

ABSTRACT

Title: Theatrical games as a promoter of cooperation skills in the middle age group of preschool children

Author: Alina Apekisheva

Advisor: Docent, Dr. paed. Ilze Šūmane

Aim of the research: To determine the possibilities of using theatrical plays in promoting the cooperation skills of 4–5-year-old children in preschool.

The research was conducted in Riga preschool educational institution X.

In the theoretical part of the work, the pedagogical and psychological literature was analyzed, information on the concept of cooperation and opportunities for developing cooperation skills for children aged 4-5 years was collected. Theatrical games and the possibilities of using them in preschool children were also discussed. The development of a child's cooperation skills is conducted through a play. It is through a play that the child acquires such social skills as solving problems and seeking compromises, expressing their thoughts, respecting and understanding other people's arguments and opinions.

The practical part of the work includes an empirical research, within the framework of which the research of children's cooperation skills was carried out. The author used pedagogical observation in order to determine the cooperation skills of 4–5-year-old children. Theatrical games appropriate to the children's age and abilities were used to promote children's collaboration skills. Based on the obtained results, pedagogical activities were carried out to promote the child's cooperation skills. After the research, the author concludes that the use of theatrical games in a preschool educational institution promotes children's cooperation skills.

Keywords: cooperation, skills, 4–5-year-old children, dramatic play

Saturs

Ievads	5
1. TEATRĀLĀ ROTAĻA KĀ LĪDZEKLIS SADARBĪBU PRASMJU SEKMĒŠANAI 4-5 GADU VECUMA BĒRNIEM	7
1.1. Sadarbības jēdziens un raksturojums	7
1.2. 4-5 gadus vecu bērnu attīstības raksturojums pētījuma kontekstā.....	12
1.3. Teatrālo rotaļu skaidrojums, iedalījums un to nozīme bērna dzīvē	15
2. PĒTĪJUMS PAR BĒRNU SADARBĪBAS PRASMJU SEKMĒŠANU TEATRĀLĀS ROTAĻĀS	21
2.1. Pētījuma plāns un metožu raksturojums	21
2.2. Grupas novērošana pētījuma sākumā.....	23
2.3. Pedagoģiskais process bērnu sadarbību prasmju veicināšanai	31
2.4. Pētījuma rezultātu analīze un izvērtējums	34
Secinājumi	40
Priekšlikumi.....	41
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	42
PIELIKUMI	45

Ievads

Spēja sadarboties, strādāt komandā, klausīties un sadzirdēt, ko tev saka otrs cilvēks, tiek uzskatītas par nepieciešamajām un pieprasītākajām prasmēm darba tirgū 21. gadsimtā. Bērna komunikācija ar citiem ir galvenais viņa personības veidošanas faktors, jo tieši tā notiek viņa attīstība. Jāsaprot, ka, lai pilnvērtīgi attīstīties, bērniem nepietiek saziņa tikai ar pieaugušajiem vai tikai ar saviem ģimenes locekļiem, ir nepieciešami jēgpilni, konstruktīvi kontakti ar vienaudžiem.

Pirmsskolas izglītības iestāde ir pirmā un galvenā vieta, kurā bērni saņem savu sociālo pieredzi. Līdz ar bērna ienākšanu pirmsskolā viņa dzīvesveids daļēji mainās, bērns tiek iekļauts jaunajā kolektīvā, jaunajā vidē, kurā viņš mācīsies, attīstīsies un ātri izaugs. Pirmsskolas izglītībai ir liela loma bērna dzīvē, jau no pirmajām dienām izglītības iestādē bērnam veidojas attieksme pret mācībām, pret pedagogu un vienaudžiem, tiek veidoti viņu pirmie sociālie pamati. Pirmsskolas vecums ir labvēlīgs un noderīgs periods, lai attīstītu bērna sadarbības prasmes. Lai to iegūtu, bērnam ir jākomunicē ar citiem bērniem, ir svarīgi iemācīties iekļauties savā pirmajā kolektīvā, tad būs viegli arī turpmāk veiksmīgi kontaktēties ar citiem cilvēkiem. Ja bērnam sadarbības prasmes ir labi attīstītas, viņš vieglāk spēj komunicēt ar citiem, jūtas drošāks un pārliecinātāks pats par sevi. Bērnu sadarbības attīstība notiek pakāpeniski un aizņem diezgan ilgu laiku, tas ir ilgstošs process un tam jāpievērš liela uzmanība. "Pirmsskolas izglītības satura īstenošanas uzdevumi: attīstīt bērna sociālās un emocionālās prasmes, kas ietver sevis, savu emociju, domu un uzvedības apzināšanu, spēju saprast citus un veidot pozitīvas attiecības" (Ministru kabineta noteikumi, 2018).

Novērojot pirmsskolas vecuma bērnus, darba autore ir pamanījusi, ka bērniem ir grūtības pildīt grupas darbus, ir sarežģījumi ar to, ka bērniem, pildot kopīgu uzdevumu, ir grūti atrast kompromisu, lai uzreiz pārtrauktu strīdu. Viena no metodēm, kas rosina bērnu darboties kopīgi, ir rotaļa. Kā atzīmē Inga Stangaine, "Bērnu sadarbību rotaļā nosaka ne tikai viņu prasmes veidot attiecības, dialogrunas prasmes, bet arī bērnu komunikatīvais nolūks, motivācija sadarbībai. Ceturtajā dzīves gadā bērnam mostas sociālās intereses. Viņš grib būt citu vidū, lomā uzņemšanās jau prasa zināmu sociālo gatavību un apzinīgumu" (Stangaine, 2014). Izmantojot teatrālās rotaļās kā darbības metodi, bērniem attīstās tādas caurviju prasmes kā sadarbība, kritiskā domāšana, pilsoniskā līdzdalība, jaunrade un uzņēmējspēja. Bērniem ir iespēja izspēlēt dažādas situācijas, risināt problēmas, ka arī veidojas bērnu savstarpējās attiecības, notiek mijiedarbība starp bērniem. D. Dzintere uzskata, ka rotaļas laikā attīstās komunikācijas funkcija, ka rotaļa palīdz veidot bērniem cilvēku attiecībās, sadarboties un sarunāties. Pamatojoties uz šo

apgalvojumu, darba autore izvēlējusies tematu “Teatrālās rotaļas - sadarbības prasmju sekmētājas vidējā pirmsskolas vecuma bērniem.”

Pētījuma objekts – teatrālās rotaļas pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets – pirmsskolas vecuma bērnu sadarbības prasmes.

Pētījuma mērķis: izziņāt teatrālo rotaļu izmantošanas iespējas sadarbības prasmju sekmēšanai 4-5 gadus veciem bērniem.

Pētījuma hipotēze - bērna sadarbības prasmes tiek sekmētas, ja pedagogs pedagoģiskajā procesā mērķtiecīgi izmanto teatrālās rotaļas.

Pētījuma uzdevumi:

1. Teorētiski raksturot sadarbības prasmes pirmsskolas vecuma bērniem, izstrādāt kritērijus bērnu sadarbības prasmju izpētei.
2. Raksturot 4-5 gadīga bērna attīstības īpatnības.
3. Analizēt teorētisku literatūru par teatrālām rotaļām.
4. Veikt empīrisku pētījumu par sadarbības prasmēm un analizēt iegūtu informāciju.
5. Analizēt pētījumā iegūtos rezultātus un izveidot secinājumus.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās metodes (literatūras analīze);
2. Empīriskās metodes:
 - pedagoģiskais novērojums;
 - anketēšana.

Pētījuma bāze : Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde X, 18 bērni , 4-5 vecuma bērni.

Teorētiskā pētījuma bāze: projekta Skola 2030 izstrādātie materiāli, D. Lieģeniece, G. Svence, I. Puškarevs, A. Špona, D. Dzintere., I. Stangaine. , D. Augstkalne, V. Golubina, D. Nīmante un citi autori.

Pētījuma struktūra: anotācija, ievads, teorētiskā un empīriskā daļa, secinājumi, izmantotās literatūras un avotu saraksts, pielikums.

1. TEATRĀLĀ ROTAĻA KĀ LĪDZEKLIS SADARBĪBU PRASMJU SEKMĒŠANAI 4-5 GADU VECUMA BĒRNIEM

Šajā nodaļā darba autore noskaidros, kas ir sadarbība, analizēs, kā komunikācijas prasmes izpaužas 4-5 gadīgajiem bērniem, izzinās, kā to var novērtēt un izprast. Kā arī izzinās to, kāda nozīme pirmsskolā ir teatrālām rotaļām un, kā tās palīdz sekmēt sadarbības prasmes.

1.1. Sadarbības jēdziens un raksturojums

Dzīvojot 21. gadsimtā, gan bērniem, gan pieaugušajiem ir nepieciešamas ne tikai teorētiskās un akadēmiskās zināšanas, bet arī vispārīgas un noderīgas prasmes, kas saistītas ar reālo dzīvi un pieredzi. Lai izmantotu iegūtās zināšanas, ir nepieciešama praktiskā pielietošana, tāpēc izglītības sistēmā tiek ieviesta jaunā kompetenču pieeja. Liela uzmanība ir pievērsta tādām prasmēm kā kritiskā domāšana un problēmu risināšana, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālās prasmes. Šīs prasmes ir noderīgas gandrīz visās dzīves jomās. Tieši tāpēc, lai varētu pilnvērtīgi dzīvot un justos komfortabli, ir ieteicams tās attīstīt jau no pašas bērnības.

Kā jau iepriekš tika minēts, sadarbība ir viena no caurviju prasmēm. Katra normāla cilvēka dzīve ir saistīta ar kontaktiem ar citiem cilvēkiem, mēs vienojamies savā starpā, izprotam problēmu un pēc tam meklējam labākos risinājumus, pieņemam dažādus lēmumus. Tā kā sadarbība ir neatņemama mūsu dzīves sastāvdaļa, tās prasmes ir jāveido jau no agrīnas bērnības. Šis jēdziens ir plaši izmantots pedagogijas zinātnes jomā un, lai labāk izprastu sadarbības prasmes būtību, darba autore izskatīs vairākas sadarbības jēdziena definīcijas un pazīmes.

Latvijas normatīvajos dokumentos sadarbības prasmes tiek skaidrotas kā prasmes kopīgi darboties, savstarpēji saskaņot darbības, un pēc nepieciešamības atbalstot viens otru (Valsts izglītības satura centrs, 2008). Skola 2030 materiālos sadarbība aprakstīta sekojoši: "Sadarbība ir iespēja apzināti mācīties citam no cita, kopā rodot radošus risinājumus grupas un indivīdu vajadzībām un gūstot gandarījumu par paveikto" (Skola 2030). "Psiholoģijas vārdnīcā" sadarbība definēta sekojoši: sadarbība jeb kooperācija (lat. cooperatio) 1) tāda cilvēku mijiedarbība vai savstarpēja vienošana, izvirzot kopīgo mērķi ; 2) sadzīviskuma princips, jo tajā iespējamas visas cilvēku attiecības, ieskaitot arī vienošanos starp konkurentiem (Breslavs, 1999,125). Šajā jēdzienā ir akcents, uz to ka sadarbība ir cilvēku spēja apvienoties kopīgam darbam.

Ausma Špona definē sadarbību šādi: “tā ir divu vai vairāku cilvēku darbs uz kopīgu mērķi sasniegšanas līdzekļiem, tuvinātu novērtējumam un pašnovērtējumam par sasniegtajiem rezultātiem. Sadarbība ir pieredzes pārņemšanas forma, iespēja labāko paraugu atdarināšanai, pašpieredzes pilnveidošana ar jaunām zināšanām, prasmēm, attieksmēm” (Špona, 2006, 145). Sadarbības organizēšana attieksmju veidošanai pirmsskolā tiek veicinātas attieksmes: pret sevi, pret citiem, pret darbu, pret kultūru, pret valsti, sabiedrību, pret dabu (Špona, 2006, 150). E. Černova uzskata, ka “sadarbība – tā ir kopēja darbība, kuras procesā norit darbības prasmju, garīgo vērtību apmaiņa starp subjektiem, pieredzes pilnveidošanās uz humānu savstarpēju attiecību pamata, un to saturs pieļauj savstarpēju uzticēšanos”(Černova, 2003, 19). Sadarbība kā prasme ietver vēl šādas pamatprasmes: klausīšana, runāšana, jautāšana (Andersone, Plaude, Rutka, Stikute). Klausīšanas pieder pie visnozīmīgākajām cilvēka sociālām iemaņām. Kad mēs klausāmies, tad atstājam labu iespaidu par sevi otram cilvēkam tāpēc, ka, uzmanīgi klausoties, mēs labāk izzinām savu komandas, viņa vajadzības un intereses. Vēl viens iemesls ir tāpēc, ka, aktīvi klausoties, mēs saņemam daudz jaunas informācijas, kura var būt noderīga mūsu dzīvē (Omārova 2002, 44). Sadarbība ir iespēja runāt un galvenokārt būt sadzirdētam, tā ir lieliska iespēja mācīties veidot dialogu. Var teikt, ka savstarpējā sapratne ir sadarbības pamats. Sociālās prasmes ir nepieciešamas cilvēku sadarbībai kā pieaugušo, tā arī bērnu dzīvē. Arī Dzintere D. , Stangaine I. , Augstkalne D. līdzīgu viedokli izsaka, uzsverot, ka sadarbība ir rīcība, kuras rezultātā bērni nonāk pie varianta, jeb pie kompromisa, kas apmierina abas puses. Veiksmīga sadarbība un saprašana var būt, tikai tad, ja tu proti klausīties un dzirdēt. Saprašana ir iespējama, ja starp partneriem notiek viedokļa apmainīšana, tad var nokļūt līdz kopīgai valodai (Dzintere D. , Stangaine I. , Augstkalne D. 2014, 48-49). V. Golubina uzskata, ka sadarbība - ir prasme saskaņot savas un citu vajadzības savu kontaktu grupā (Golubina, 2007, 165).

Pastāv vairākas termina sadarbība definīcijas, bet visām šīm definīcijām ir kopīga iezīme mijiedarbībā ar citiem. Veiksmīga saskarsme un komunikācija ir pamats, kas spēj virzīt uz mērķu sasniegšanu. Sadarbība palīdz mums sasniegt labu rezultātu, tāpēc šobrīd tā ir viena no nozīmīgākajām prasmēm steidzīgajā ritmā, kurā dzīvojam.

Sadarbības prasmes iekļauj prasmi darboties individuāli (saistīta ar motivāciju veicināšanu); darboties mazā grupā (atbalstošas attiecības, uzņemties atbildību); un darboties lielā grupā (bērni ir atbildīgi par kopējo darba rezultātu); (Andersone, 2004, 50). “Metodes/darbību veidi, kas māca sadarboties: praktiskie uzdevumi nelielās grupās, grupu darbi, pasākumi, lomu spēles, radošie darbi, pētījuma metode” [VISC, 2018].

Sadarbību nevar atdalīt no jēdziena saskarsme, viņi pilnveido viens otru. M. Rupenheite apgalvo, ka “saskarsme ir tiešs vai netiešs kontaktēšanās process, kura mērķis ir ietekmēt partnera uzvedību, emocijas, attieksmes, aktivitātes pakāpi un darbību” (M. Rupenheite).

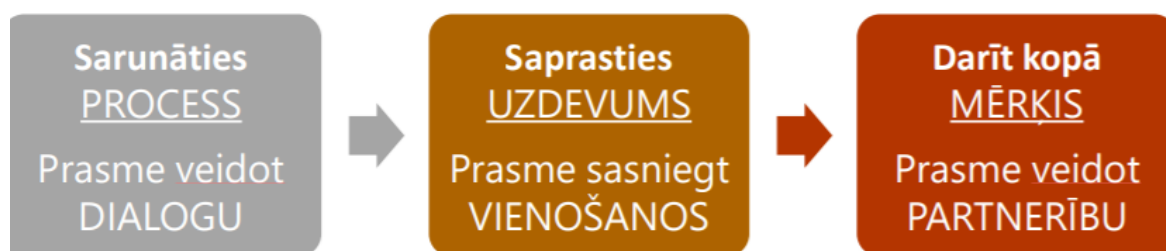
Savukārt Jānis Kupčs, atzīme, ka “saskarsme ir viens no galvenajiem personībai pieejamiem izzīņas paņēmieniem, jo katra personība tikai ar saskarsmes palīdzību, atdarinot citus sabiedrības locekļus, iemācās saprast sabiedrību un līdz ar to arī sevi” (Kupčs, 1997,7). Var pateikt, ka saskarsme ir ne tikai mijiedarbība ar citiem, bet tā ir lieliska iespējā saprast sevi pašu, saprast, kāpēc vajag rīkoties tā un ne citādāk.

Lotārs Dubkēvičs atzīme, ka viena no saskarsmes un sadarbības pamatprasmēm ir prasme strādāt komandā. Sadarbība - mijiedarbība- komanda ir nozīmīgākie principi, kas ir nepieciešami katram cilvēkam. Dubkēvičs uzskata, ka tieši komandā paradās tādas vērtības kā sociālais atbalsts, iespēja mijiedarboties dažādās grupās, laicīgi pamanīt un novērst kļūdas. Galvenās komandu raksturojošas pazīmes: kopīgs mērķis, kas zināms ikvienam tās dalībniekam, kopīga darbība, savstarpēja atkarība, kopīga atbildība par rezultātu, definētas normas un noteikumi, piederības sajūta (Dubkēvičs, 2006, 197). Efektīva komunikācija un saskarsme dod labus rezultātus. “Strādājošie: ir apmierināti; sekmīgi pilda uzdevumus; labi sastrādājas; izjūt motivāciju; saprotas; ietaupa laiku; jūtas iedrošināti; uzņemas atbildību; dalās informācijā; uzticas cits citam; izjūt savstarpēju cieņu un patiku; ieklausās” (Denijs, 2002, 6). Saskarsmes rezultātā veidojas attiecības.

D. Nīmante uzskata, ka veiksmīga sadarbība var būt ar šādiem nosacījumiem:

1. tolerance jeb iecietība. Priekšlikumu uzklauššana un izpalīdzēšana savas grupas biedriem. Sadarboties ar ikvienu pāri vai grupā;
2. prasme ievērot grupas noteikumus. Komunicēt prātīgi un saprātīgi ar noteikumiem.
3. prasme izturēties ar cieņu pret citu. Prasme klausīties, saprast arī citu viedokli un argumentus, atbalstīt to.
4. prasme izturēties ar cieņu pret sevi. Viegli izteikt savu viedokli, atvainoties, ja izdarījāt kļūdu.
5. prasme vērtēt sevi un citus. Mācīties objektīvi izvērtēt savu padarītu darbību. Analizēt pašam savu rīcību.
6. prasme risināt problēmas, konfliktsituācijas. Prasme atrast un atpazīt problēmu un pakāpeniski mēģināt to risināt (Nīmante, 2018).

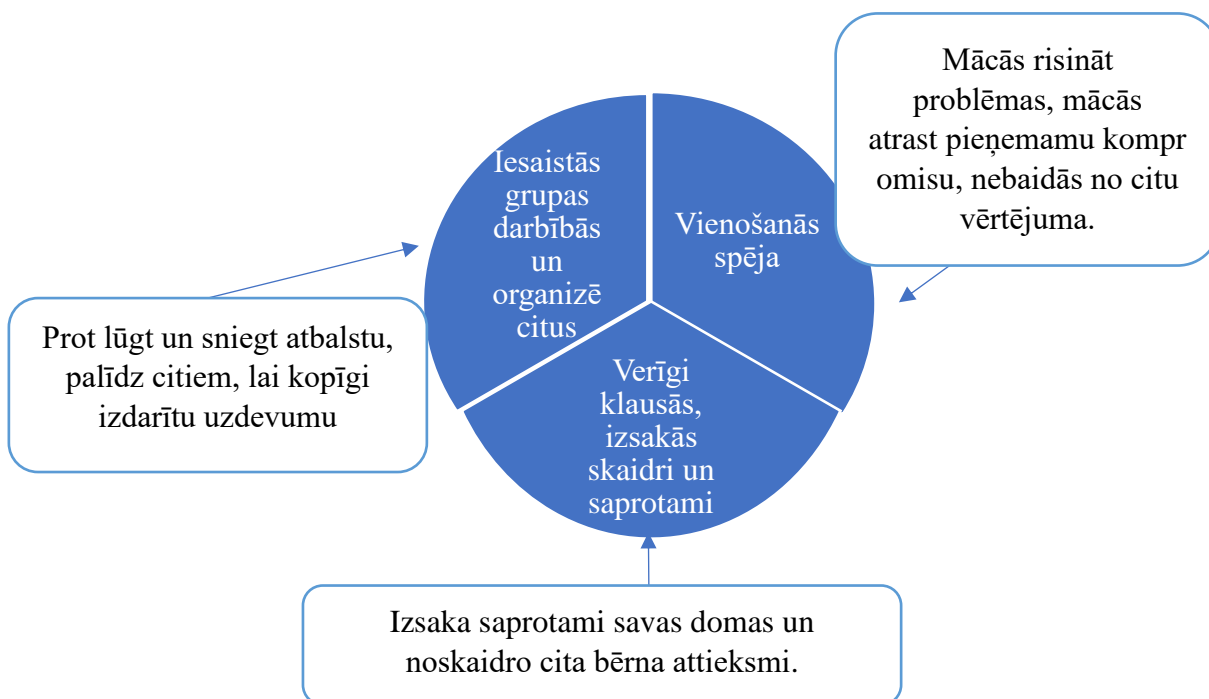
Sadarbības prasmes ietver vēl trīs savā starpā saistītas pamatprasmēs: dialoga veidošana, saprašana, partnerība jeb kopējā darbība (sk. 1.attēlu).



1.attēls. Sadarbības struktūra (Valsts izglītības satura centrs, 2018)

No tā var secināt, ka sākumā bērns veido sarunu, jautā citu domas, izsaka savu viedokli un prot argumentēti to pamatot, pēc tam kopā ar citiem pieņem lēmumus par turpmāko rīcību un tad tikai sadarbojas ar grupas biedriem par uzdevumu.

Skola 2030 ietvaros, sadarbības prasme sastāv no trīs pamatelementiem. (sk. 2.attēlu)



2. attēls. Sadarbības caurviju prasmes (Skola 2030)

Roberts Fišers grāmatā “Mācīsim bērniem domāt” pievērš uzmanību tēmai – problēmu jeb konfliktu risināšana bērniem. Pētnieks izsaka domu, ka problēmu risināšana dot iespēju bērniem dalīties ar idejām un mācīties strādāt kopā ar citiem. Galvenais moto: "Izdomāsim to kopīgi." Pieaugušajiem cilvēkiem/pedagogam ir iespēja novērot, kā bērni paši var tikt galā ar problēmām, kā viņi veido savstarpējo mijiedarbību un mācās (Fišers, 2005,121).

Pirmsskolas darbība - ir sadarbība dažādos līmeņos:

- bērns – skolotājs;

- bērns – bērns;
- bērns – vecāki;
- vecāki - skolotājs;
- vecāki – vecāki;
- skolotājs – skolotājs;
- pirmsskolas vadība – personāls (Černova, 2003, 19).

Pāvels Pestovs atzīmē: ka, lai sekmētu sadarbības prasmes, bērniem ir nepieciešami uzdevumi, kas:

1. “prasa kopā kaut to radīt, atrisināt problēmu vai apspriest kādu jautājumu,
2. liek atbildību par rezultātu uzņemties katram bērnam,
3. liek bērniem kopīgi pieņemt visiem būtiskus lēmumus par darba saturu, gaitu vai rezultātu.
4. rada pozitīvu savstarpējo atkarību” (Pestovs, 2017).

Lai bērnam attīstītos sadarbības prasmes, daudz kas ir atkarīgs no paša bērna, bet liela nozīmē ir vecākiem un pedagogiem. Vecākiem jāsniedz pedagogiem nepieciešamā informācija par bērnu, lai skolotājs varētu izmatot to savā ikdienas darbā, un arī lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītības procesu. Daina Lieģeniece, apgalvo, ka “pareizo veidota saskarsme ar bērnu rada viņa uzticēšanos pieaugušajam, drošības un aizsargātības izjūtu” (Lieģeniece 1992, 132). Skolotājs ir mācību procesa virzītājs un plānotājs, kā arī bērna iedvesmotājs un galvenais atbalstītājs. Aplūkosim pedagoga lomu sadarbības prasmju attīstīšanā detalizētāk.

- Skolotājs modelē sadarbības prasmes:

Dod iespēju izteikties bērnam, modelē klausīšanas prasmes, bērnu uztver kā pieaugušam līdzvērtīgu cilvēku, ar savu raksturu, emocijām, vērtībām. Iesaista bērnus ikdienas darbā, ņemot vērā bērna spējas.

- Skolotājs veido vidi, kurā bērniem ir iespējams attīstīt un vingrināt sadarbības prasmes: Izveido labvēlīgu vidi, kurā bērniem ir iespēja darboties kopīgi, piemēram pedagogs organizē grupu darbu, vai kopīgas nodarbes, lai bērni pavadītu laiku komunicējot savā starpā. Pedagogs pats darbojas kopā ar bērniem, piedalās gan rīta vingrošanā, gan dziedāšanā.

- Skolotājs mērķtiecīgi virza sadarbības prasmju attīstību:

Dod laiku pašiem bērniem risināt vienkāršas konfliktsituācijas, ja savā starpā neizdevās tikt galā, tad bērniem ir iespēja izteikties, izstāstīt, kas notika no paša sākuma, atrast konflikta cēloni, nemeklēt vainīgus, skolotājs palīdz bērniem izdarīt secinājumus, jo bērniem ir svarīgi saprast, ka cilvēki ir dažādi, mums katram ir savs viedoklis un vajag to uztvert un cienīt to. (Skola 2030, 31-32)

Tātad, darba autore secina, ka literatūras avotos sadarbība ir cieši saistīta ar jēdzieniem – sadarbošanās, saprašanās, saskarsme, saziņa, komanda, kopdarbība, komunikācija, mijiedarbība. Sadarbība kļūst par pamatu arī komunikāciju prasmju apguvē. No vienas puses sadarbība ir cilvēku grupa vai komanda, kas dara kopīgu darbu, lai sasniegtu vienotu mērķi. No otras puses, sadarbības jēdziens ir daudz sarežģītāks un dziļāks, kas saistīts gan ar saskarsmes prasmēm un komunikāciju, gan ar mijiedarbību ar citiem. Kā arī ir svarīga cieņa pret citiem, spēja saprast, ko otrs tev saka, un pieņemt citu viedokli, ja arī tavs viedoklis atšķiras, spēja lūgt palīdzību, ja tā tev ir nepieciešama, prasme dalīties un vienoties, prasme risināt problēmas, pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību gan par sevi, gan par citiem.

Lai sekmētu bērnam sadarbības prasmes, skolotājs māca bērnus ar savu piemēru, veido draudzīgu un drošu mācību vidi. Skolotājs dod bērniem vairāk brīvības, patstāvības. Skolotājs mērķtiecīgi plāno to attīstīšanu gan ikdienas darbībās, gan nodarbības, gan rotaļu laikā. Pievērš uzmanību gan tematu plānojumam, gan sasniedzamajiem rezultātiem. Pedagoģs atbalsta un attīsta bērnu saskarsmes prasmi, virzot bērnu aktivitāti un darbību un veidojot pamatu sadarbības attīstībai. Būtiska loma sadarbības procesa attīstīšanā ir kā vecākiem, tā arī pedagogiem. Sadarbībā jāņem vērā izglītojamo vecumposmu īpatnības, bērna spēju novērtēšanas iespējas.

1.2. 4-5 gadus vecu bērnu attīstības raksturojums pētījuma kontekstā

Igors Puškarevs atzīme, ka atbilstoši ANO Konvencijai bērns ir katra cilvēciska būtne, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Bērns ir sociāla būtne, viņam ir tiesības un iespējas aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē, brīvi paust savu viedokli, būt uzklusītam, sadzirdētam un saprastam. Bērns ir personība, kura nepārtraukti turpina attīstīties. “Bērnā ir tiesības: uz dzīvību un veselību, būt pasargātam no ekspluatācijas un vardarbības, uz pamatizglītību, paust savu viedokli un būt sabiedriski aktīvam” (Puškarevs, 2001,10).

Bērna attīstība ir nepārtraukts, pastāvīgi progresējošs process un no 4 līdz 7 gadiem ir personības attīstības nozīmīgākais posms (Svence, 1999, 77). Bērns attīstās gan fiziski, gan intelektuāli. Kustības kļūst arvien precīzākas, pilnveidojas koordinācija, pieaug ķermeņa fiziskais spēks. Notiek valodas un runas pakāpeniska attīstība, gramatiskās formas apgušana, ka arī intensīva vārdu krājuma papildināšana un jaunu jēdzienu apgušana. Šajā laikā attīstās bērnam domāšana, radošās spējas, iztēle un fantāzija (VISC, 2016, 4-5). Viss notiek strauji un intensīvi, rodas jaunas intereses un vajadzības. Šis periods ir svarīgs bērna dzīvē tādēļ, ka tieši šajā laikā bērns pēta apkārtnes pasauli, apgūst jaunas zināšanas, noderīgas prasmes, kas palīdz

ikdienās situācijās un turpmākajā dzīvē. Šajā vecumposmā bērns joprojām turpina apgūt saskarsmes prasmes. Svarīga loma socializācijas procesā ir attiecībām ar vienaudžiem. Tagad bērns vairāk interesējas par cilvēku attiecībām, par citiem bērniem, par to, kā var sadarboties. Bērns grib realizēt savu „Es” un diezgan bieži saskarsmē ar citiem cilvēkiem izmanto manipulācijas veidus (VISC 2016, 4). Tā ir adekvāta un normālā bērna uzvedība šajā vecumposmā, kas palīdz bērnam pārbaudīt savas robežas. Viena raksturīga pazīme: bērni ir pieraduši sūdzēties viens par otru, par to arī raksta L. Prindule (Prindule 1994, 139). Vēl vienu svarīgu īpatnību, atzīme S. Omārova, ka šajā vecumposmā bērnam sāk parādīties uzvedības un saskarsmes stereotipi. “Rodas vajadzība atdarināt apkārtējos pieaugušos. Attīstās apzinātas atbildības, sociālās salīdzināšanas, sociālās apmaiņas (es tev - tu man)”. To periodu var nosaukt par lomu un statusu uzspiešanas stadiju (Omārova, 2002, 54).

Četrgadīgie bērni jau saprot, ka viņu vienaudži un draugi ir ļoti svarīgi. Bērni, entuziasma pilni, ar aizrautību pilda uzdevumus, izmantojot savu uztveri un domāšanu. Valoda kļūst arvien skaidrāka un izteiksmīgāka, kas, savukārt, palīdz pastāstīt par pagātnes pieredzi, kā arī iesaistīties komunikācijā ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Piecgadīgajiem bērnam ir stabilas un labas sociālās prasmes. Šajā vecumposmā bērni spēj ievērot noteikumus, viņiem patīk atbildība un panākumi realitātē un viņiem aizvien vairāk rūp taisnīgums. Bērns izrāda pirmās empātijas pazīmes, atbalstu un līdzjūtību (Dzintere, Stangaine, 2007, 141). Līdzīgu domu izsaka arī D. Lieģeniece, kas raksta, ka “pirmsskolas vecumā jāveido bērna spēja just līdzīgi gan cilvēku, gan dzīvnieku ciešanām, prasme priecāties par savu un citu cilvēku labu darbu, par labā uzvaru, par taisnīgumu - tātad jāizkopj tas, ko plašākā nozīmē dēvē par emocionālo atsaucību”(Lieģeniece, 1992, 26). Guna Svence atzīme vēl vienu būtisku īpatnību, ka pirmsskolas vecumā bērniem ir raksturīgas pretrunīgas, jeb ambivalentas jūtas. Piemēram – “vienlaikus bērni var dusmoties un būt līdzjūtīgi, zaudēt paškontroli un palīdzēt kādam. Bērns var izjust vainas apziņu un meklēt sev attaisnojumu. Šajā vecumā bieži veidojas konflikts starp "Es gribu!" un "Tā vajag!". Šo konfliktu saista ar emocionālo decentralizāciju, kad arvien pieaugošā bērna socializācijas pakāpe spiež atteikties no dabiskā egoisma un biežāk rēķināties ar citiem, ar "sociālo pasūtījumu" ”(Svence, 1999, 89). Tas var novest pie uzvedības problēmām, bērns var būt agresīvs, nemierīgs un bailīgs.

Visiem ir sava atšķirīgā sociālā pieredze, jo sabiedrība nav viendabīga, bērni, tāpat kā pieaugušie ir ļoti dažādi, ar savu raksturu, tempermentu. Ir klusi un atturīgi bērni, sociālajā vidē viņi nejūtas droši, ērti un komfortabli, mazāk parāda cilvēkiem savas īstās emocijas un neizrāda savus pārdzīvojumus. Ir arī citi bērni, kas ir ļoti komunikabli un atraktīvi, kuri labāk jūtas pieaugušo un vienaudžu kompānijā. Protams, tādiem bērniem socializācijas process notiek daudz vieglāk. Tāpēc ir jāmācās veidot dialogu, tas palīdz iekļauties sabiedrībā (Dzintere D. ,

Stangaine I. , Augstkalne D. 2014, 208). Jāsaprot, ka pasaulē nav divu vienādu bērnu, katrs ir unikāls un savādāks.

Guna Svence atzīme, ka pirmsskolas vecumā sāk izpausties arī subordinācijas procesi, līdera-padotā mijiedarbības, un jo vecāki kļūst bērni, jo vairāk tie procesi paradās bērnu grupās. Psihologi iesaka audzināšanas procesā pievērst šai situācijai īpašu nozīmi, lai visiem bērniem būtu iespēja izmēģināt līdera un padotā lomas, lai vadoņi rotaļās nebūtu visu laiku vieni un tie paši, jo savādāk bērna psihē var izveidoties ievirze - padotais un izpildītājs (Svence, 1999, 88). Tāpēc, lai turpmāk tāda situācija nevarētu izveidoties un nebūtu konfliktu, ir svarīgi to laicīgi pārtraukt, jo, savādāk, tas var izraisīt problēmas gan attiecībās ar citiem vienaudžiem, gan pašam ar sevi.

Bērniem bieži ir grūti gaidīt, kamēr pienāks viņa kārta runāt. Ne vienmēr ir viegli panākt, lai bērni runā par izvēlēto tematu vai uzklausa arī citu dalībnieku domas. Balstoties uz Ž. Piažē, var teikt, ka bērnam raksturīgs ir egocentrisms, viņš visu redz no sava skatpunkta un domā, ka to, redz arī citi. Bērns vairāk koncentrējas uz savu vēlmju un vajadzību apmierināšanu, bērnam ir grūtības nonākt pie objektīva skatījuma (Piažē, 2002, 300). Līdzīgu domu izsaka arī L. Prindule, viņa norāda, ka vecumā no 2 līdz 7 gadiem bērniem notiek pirmsoperacionālā stadija. Bērns ir egocentrisks, un viņam ir grūti pieņemt un saprast otra cilvēka vajadzības. Tikai perioda beigās bērns sāk pilnvērtīgi uztvert cita cilvēka intereses, bērniem sāk veidoties sadarbības prasmes (Prindule, 1994, 59). Šajā vecumā bērniem ir raksturota konkrētā domāšana. Bērniem pirmsskolas vecumā ir grūtības uztvert informāciju vispārinātā vai pārnestā nozīmē. Vēl viena pazīmē, bērna domāšana nav atgriezeniska. Pirmsskolas vecumā bērnam ir grūtības saprast loģiskās sakarības (Kolektīva monogrāfija, 303, 2015).

“Motivācijas pamatā pirmsskolas vecumā ir arī saskarsmes vajadzība, vajadzība sazināties, koncentrēties, gūt sava nozīmīguma apstiprinājumu, (atzinība, uzslavas, bērna darbības novērtējums stimulējoši ietekmē bērna sasniegumu motivācijas attīstību, pirmsskolas vecumā bērni ir jūtīgāki pret kritiku un aizrādījumiem, nekā tas bija iepriekšējā periodā” (Svence, 1999, 88). Bērnam īpaši nepieciešamas uzslavas, atbalsts. Ir svarīgi laicīgi sniegt atgriezenisko saiti. Pedagogam jābūt tolerantam, lai neapvainotu bērnu. Bērnam ir svarīgi būt vajadzīgam un sajust savu nozīmīgumu pieaugušajā - vienaudžu acīs (Svence, 1999, 89). Bērns 3-5 gados ir pētnieks, un viņš eksperimentē ar savām spējām, kustībām. To var nosaukt par "kāpēcīšu" laiku. Šajā laikā notiek sirdsapziņas veidošana. Ja bērna vecāki un skolotāji ar sapratni un cieņu izturas pret viņa meklējumiem un jautājumiem, tad bērnam veidojas iniciatīva kā personības jaunveidojums. Un tieši otrādi, ja bērnam pietrūkst uzmanības un viņš ir bārts un apspiests, ja viņu audzina tikai ar ierobežojumu un aizliegumu palīdzību, tad bērnam rodas pasivitāte un vainas izjūta, ka viņš neko nedara pareizi (Omārova, 2002, 47).

Pirmsskolas izglītības 2. posmā sadarbība prasme bērnam izpaužas šādi:

- izsaka savas domas un jūtas;
- ieklausās un mācās nepārtraukt citu teiktajā;
- ievēro noteikumus un norādījumus;
- bērns mācās izteikties atbilstoši tematam;
- gaidīt savu kārtu rotaļā;
- bērns darbojas nelielā grupā, izrāda iniciatīvu;
- palīdz citiem un mācās lūgt palīdzību pēc nepieciešamības;
- mēģina pats risināt radušās problēmas, ja nesanāk, tad pieņem pieaugušā piedāvātus kompromisus;
- veido dialogu; (Skola 2030, Caurviju prasmes pirmsskolā, 30).

Rezumējot iepriekš minēto informāciju, darba autore secina, ka komunikācijas procesā bērns apgūst cilvēku sadarbības prasmes. Bērni 4-5 gadu vecumā sāk interesēties par citiem cilvēkiem, jo vecāks bērns kļūst, jo vairāk uztver citu personu intereses un vajadzības. Bērnam joprojām tiek novērots un raksturīgs domāšanas egocentrisms, bet tajā pašā laikā parādās pirmās draudzīgās attiecības, bērni var sākt ilgstoši kopīgi spēlēt un sadarboties, tas, savukārt, attīsta prasmi dalīties, vienoties, gaidīt savu kārtu, risināt problēmas. Ir nepieciešams laicīgi sniegt atgriezenisko saiti, atbalstīt bērnu, jo šajā vecumposmā bērniem ir grūtības uztvert kritiku, jābūt tolerantam.

1.3. Teatrālo rotaļu skaidrojums, iedalījums un to nozīme bērna dzīvē

Lai turpmāk varētu runāt par teatrālo rotaļu un teātra mākslu izmantošanas iespējām sadarbības attīstīšanā, ir nepieciešams izprast rotaļas jēdziena skaidrojumu pētāmās problēmas kontekstā. Grūti apšaubīt to faktu, ka bērna dzīvē liela nozīme ir rotaļai, jo bērns mācās un attīstās caur rotaļu. Pirmsskolas bērnu audzināšanas speciāliste Daina Dzintere grāmatā “Bērns kā vērtība” uzskata, ka tieši rotaļā veidojas bērna raksturs, viņam veidojas izpratni par ētiskajām vērtībām. Rotaļā bērns iepazīst cilvēku kultūru (D. Dzintere, 2000, 36). Līdzīgu domu, izsaka arī Daina Lieģeniece, ka “kopīgas rotaļas izraisa bērniem spilgtus pārdzīvojumus, veido biedriskumu, draudzības un citas tikumiskās jūtas, attīsta drosmi un pašapziņu, rada līdzpārdzīvojumu citu priekiem un bēdām” (Lieģeniece, 1994, 23-24). Vēl jāpateikts, ka ar rotaļu palīdzību notiek bērna tikumiskā un sociālā audzināšana, ka arī kultūras un vērtības iepazīšana. V. Golubina norāda, ka, rotaļājoties, bērns apgūst sociālās prasmes, mācās salīdzināt un vērtēt (Golubina, 2007, 169). Tas ir viens no līdzekļiem, lai apmierinātu bērna mijiedarbības

nepieciešamību, arī saskarsme un sadarbība ar vienaudžiem notiek caur rotaļu. Rotaļāšanās bērniem savā starpā ir ļoti būtiska, tā māca bērnus pārvarēt egocentrismu un kļūt par pilnvērtīgu un aktīvu sabiedrības locekli. Sociālās pieredzes apguvē liela loma ir pašiem bērniem. Bērni, rotaļājoties, iegūst jaunu sociālu pieredzi. “Ir trīs sfēras, kuras attīstās, bērniem savstarpēji sadarbojoties un komunicējot: kopīgi rotaļājoties, rodas iespēja apgūt sociālās iemaņas; tiek veicināta sociālā salīdzināšana; tiek attīstīta piederības izjūta grupai” (Dzintere, 2007, 126). V. Krinkele atzīme, ka rotaļa ir audzināšanas un mācību līdzeklis, vienlaicīgi tas ir gan pašizpaušmes, pašattīstības, pašdarbības forma (Krinkele, 2002,11). Aplūkojot vairākas atziņas, var teikt, ka rotaļas laikā bērns izzina apkārtējo pasauli, sevi un blakus esošos cilvēkus.

No 2019. mācību gada, skolā tiek ieviests jauns priekšmets “Teātra māksla”, tā ir daļa no kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību jomas, kas apvieno vēl šādus mākslas veidus kā vizuālā māksla, mūzika un literatūra. Arī pirmsskolas vecuma bērniem to var pielietot un izmantot, bērniem ir iespēja atklāt savas personības radošo pusi. Teātra māksla ir viena no metodēm, kas palīdz pirmsskolas vecuma bērniem attīstīt dažādas prasmes un iemaņas:

- Uzklaut citus pieaugušos, grupas biedrus, kontrolēt un vadīt savu uzvedību, lai iekļautos komandas darbībā. Šis ieradums ir balstīts uz vērtību - cilvēka cieņu un uz tikumiem sadarbību un solidaritāti.
- Būt atbildīgam par kopīgu paveikto darbu, komandas veikumu, ar cieņu izturēties pret skolotāja un citu bērnu darbu. (Iegūta vērtība – cilvēka cieņa un tikums – sadarbība).
- Pieņemt un kontrolēt savas emocijas, intereses, pilnveidot tās, atbildīgi darboties pašizpaušmes uzdevumos, attīstot empātiju un līdzjūtību, pilnveidojot savas radošās spējas. (Veidojas vērtība – par darbu, par tādiem tikumiem kā gudrība, atbildība un drosme).
- Izmēģināt dažādas pieejas un nebaidīties no kļūdīšanās iespējas un eksperimentēšanas, atrast ieguvumus, vērtēt rezultātu no pozitīvā skatupunkta. (Vērtība – brīvība; tikumi – atbildība un centība).
- Līdzdarboties un sadarboties kopīgam darbam, ar izpratni, aizrautību un lielu ieinteresētību piedaloties rotaļnodarbībās. (Attīstās kultūra un tāds tikums kā solidaritāte).
- Korekti izmantot latviešu valodu gan ikdienas saskarsmē, gan pirmsskolas izglītības vidē, gan citas situācijās, piemēram uzstājoties publikas priekšā. (Vērtība – latviešu valoda; tikums – atbildība) (Skola 2030, Teātra māksla 1.-9. klasei, 70).

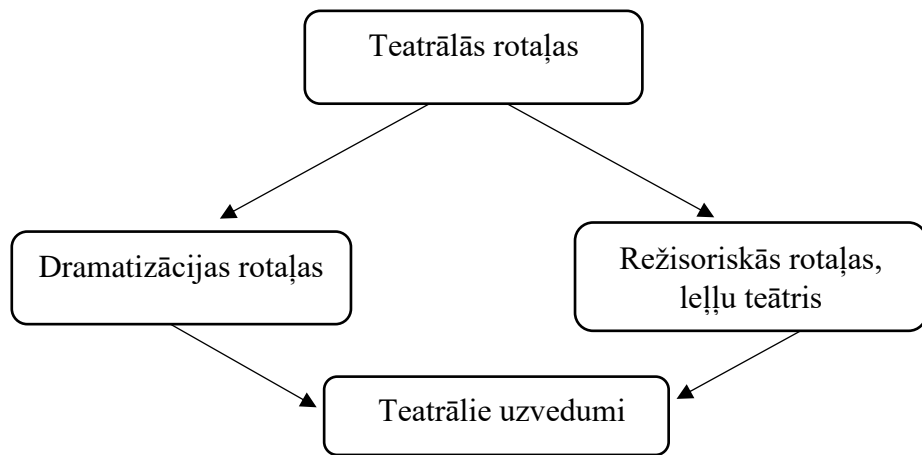
Caur teātra mākslu bērnam veidojas runas un valodas attīstība, notiek vārdu krājuma paplašināšana un palielināšana, dialogu un monologu pilnveidošana. Tā dod iespēju parādīt sevi, savu talantu, rada bērnam spilgtas, pozitīvas emocijas un jūtas. Teātra māksla sekmē

caurviju prasmju (sadarbība, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās) apguvi. Aktiermākslā bērns mācās sastrādāties komandā, respektēt atšķirīgus viedokļus, meklēt izaicinošām situācijām piemērotākos risinājumus (Skola 2030,7). Tādā veida arī notiek bērnu iepazīstināšana ar mākslas pasauli. Teatrālā rotaļa, kā var saprast no paša nosaukuma, ir aktivitāte, kas saistīta ar bērna radošām un mākslinieciskajām spējām (Dzintere, Stangaine, 2007, 97). A. Tauriņa uzskata, ka “teātris un teatrālās rotaļas palīdz veidot patiesu un cilvēcisku jūtu kultūru” (Tauriņa, 2015, 6). Pēc E. Migunovas domām teatrālā rotaļa ir viena no efektīvam metodēm pirmsskolas vecuma bērniem socializācijas procesā, piedalīšanās šajā rotaļā rada labvēlīgus apstākļus partnerības sajūtas attīstībai. Kā atzīmē Migunova, teatrālās rotaļas īpatnība ir literārais vai folkloriskais pamats. Teatrālā rotaļa ir darbības realitātē, ko nosaka literārais darbs vai iepriekš noteikts sižets. Bērna radošums izpaužas patiesā tēla attēlojumā. Lai to izdarītu, ir jāsaprot varoņa raksturs, viņa darbības, jāiedomājas, kā viņš jūtas (Migunova, 2009, 7-8). Teatrālo rotaļu rosina literārie darbi - tautas un literārās pasakas, dzeja, stāsti, teikas un komiksi. Inga Stangaine, atzīmē, ka “teatrālās rotaļas: paplašina bērnu redzesloku, rada interesi par kādu literāru darbu; pilnveido intelektuālās, mākslinieciskās spējas; attīsta radošo domāšanu, iztēli; rosina lietot zināmas dialogrunas replikas; sekmē prasmi veidot jaunus dialogus; sekmē literārās valodas attīstību; attīsta prasmi lietot neverbālos izteiksmes līdzekļus” (Stangaine, 2014, 52).

Ir svarīgi pievērst uzmanību šādām teatrālo rotaļu īpatnībām:

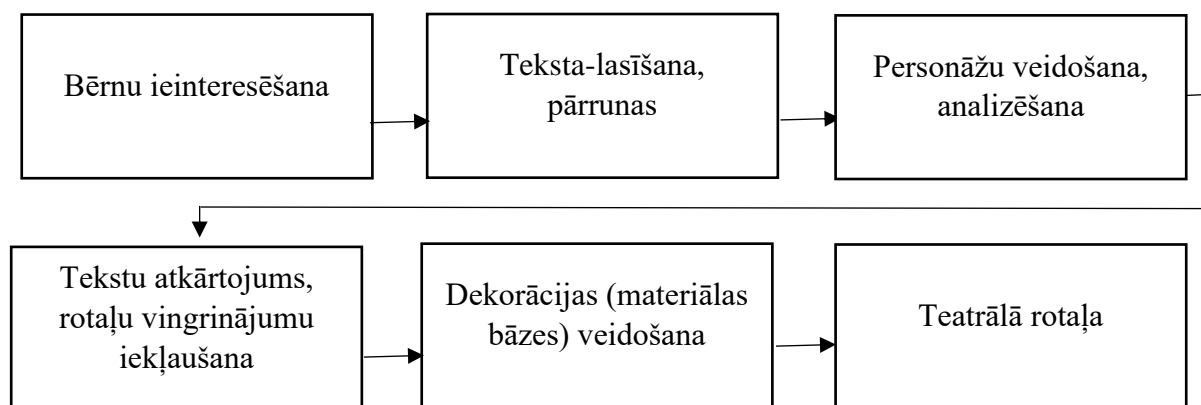
- Saturs ir izveidots no bērna sacerējumiem, scēnu improvizācijām, no literārā darba.
- Bērnam tiek dota iespēja iejusties aktiera, režisora, dekoratora, kostīma mākslinieka lomā, veicot dažādas estētiskās darbības formas.
- Teatrālo rotaļu saturu sižetu nosaka izvēlētais un jau zināmais literārais darbs, ko bērns var izspēlēt var pilnveidot. Katram personāžam ir savs raksturs, savas rakstura īpašības.
- Šajās rotaļās ir skatītāji un klausītāji, ir izvirzīts konkrēts mērķis – labāk izpildīt savu lomu, lai iepriecinātu skatītājus. Teatrālās rotaļas motīvs ir virzīts uz rezultātu.
- Teatrālās rotaļas vairāk piemērotas vecākajā - sagatavošanas grupā. Tādas aktivitātes vairāk iepatīkas bērniem ar izteiktām radošām spējām, kam patīk sacerējumi, dejošana, dziedāšana, teātra spēlēšana (Dzintare, Stangaine, 2007; 101).

Pastāv ļoti daudz rotaļu klasifikācijas, bet šajā darbā apskatīsim tikai teatrālo rotaļu veidus. Teatrālās rotaļas ir radošas rotaļas un tas var iedalīt divās grupās: dramatizācijas un režisoriskās rotaļas (sk. 3.attēlu).



3.attēls. Teatrālo rotaļu veidi (Dzintare, Stangaine, 2007; 101)

Par dramatizācijas rotaļām sauc teatrālās rotaļas, “kur bērni paši izpilda aktieru lomas ar savu izteiksmes līdzekļu palīdzību – paši runā, dzied, dejo, muzicē. Bērni iedzīvojas tēlā, dzīvo viņa dzīvi, atdarina personāža runu, intonāciju, kustības, mīmiku” (Stangaine, 2014, 51). Tādējādi sekmējot dialogrunas prasmes. Dramatizācijas rotaļas parasti pamatā jau ir zināms gatavs sižets, kas paņemts no grāmatas, kino vai koncerta. Dramatizācijas rotaļās visbiežāk tiek apspēlētas tieši pasakas, kas bērniem ir saprotamas un zināmas. Rotaļas vadīšana aptver vairākus posmus un sagatavošanas etapus (Dzintare, Stangaine, 2007; 101). Tie ir redzami 4.attēlā.

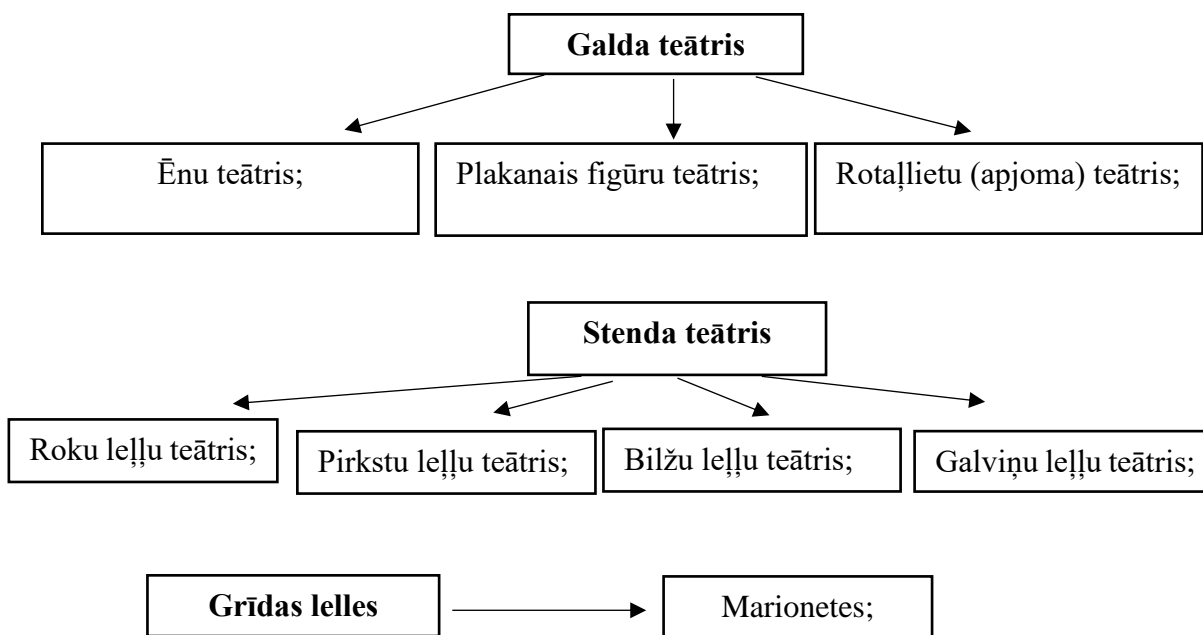


4. attēls. Dramatizācijas rotaļas vadīšanas soļi (Dzintere, Stangaine, 2007, 134)

Liela nozīme, kā jau iepriekš tika minēts, dramatizācijā ir literārajam darbam. Jebkuram literāram darbam jāizraisa interese par grāmatas saturu, jo pasakas ir iztēles iedvesmotājs uz bērna radošiem darbiem. Tikai interese ir galvenais stimuls tam, ka visi grupas bērni iesaistīsies un aktīvi piedalīsies dramatizācijas rotaļās.

“Režisoriskajās rotaļās – ietilpst rotaļas ar leļļu teātri un sīko rotaļlietu komplektiem. Bērni ir darbojošās personas, kas ar leļļu palīdzību attēlo noteiktu scēnu” (Stangaine, 2014, 51). Bērni izmanto lelles, attēlo to kustības, runu, intonāciju. Leļļu teātrim arī ir noteikta

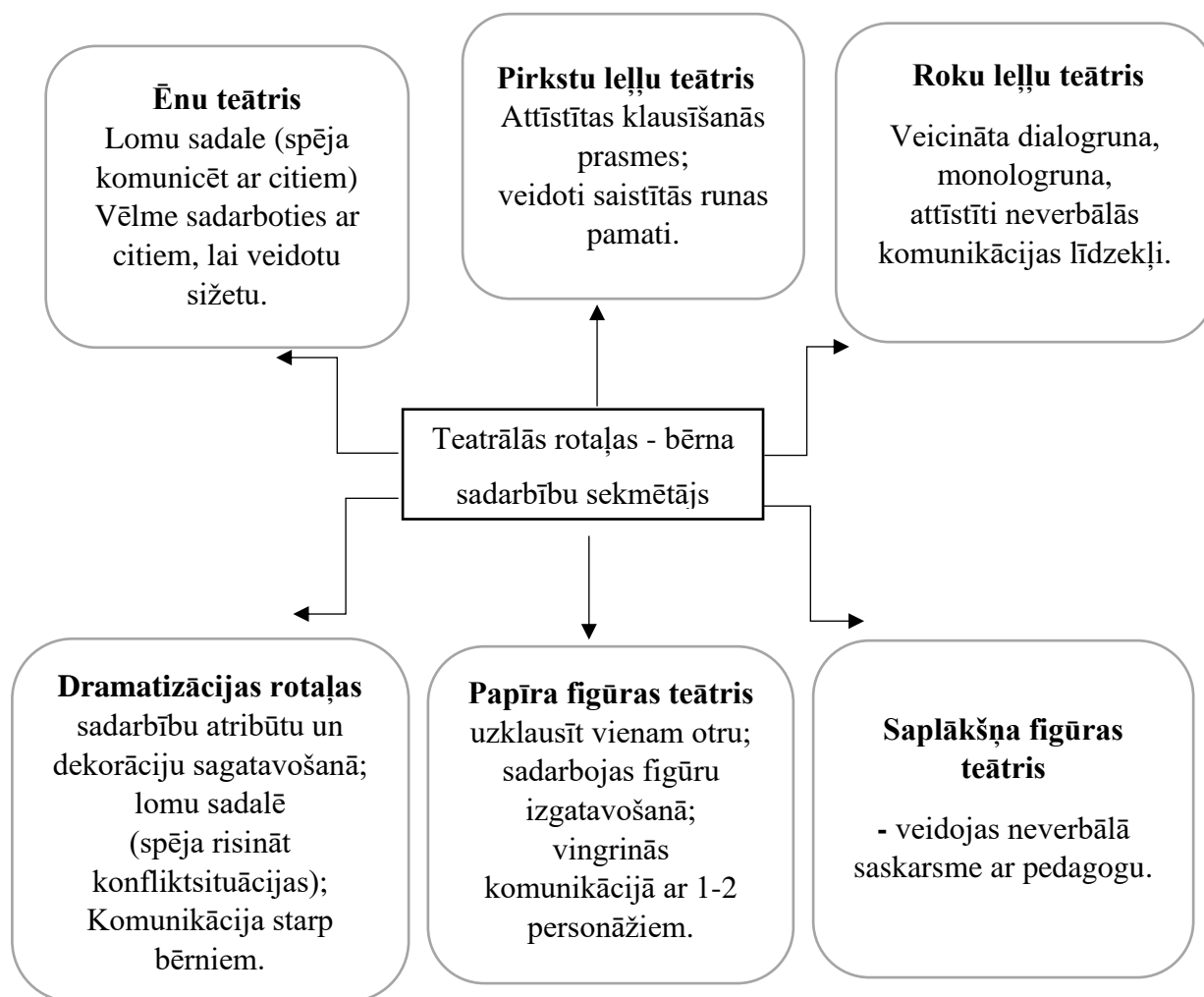
klasifikācija. Daina Dzintere un Inga Stangaine grāmatā “Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja” izceļ šādus leļļu teātra veidus. (sk. 5.attēlu).



5. attēls. Leļļu teātra veidi. (Dzintere, Stangaine, 2007, 148)

Mūzikas skolotāja Arta Veršāne atzīmē, ka, darbojoties ar lellēm, bērniem tiek veicināta: “ sensorā attīstība – kustību koordinācija, apkārtējās pasaules (vides) izzināšana; procesu (domāšanas, uzmanības, atmiņas,) attīstība; emocionālās sfēras attīstība; runa, balss tembra vai balss stipruma nostiprināšana; izteiksmīgu kustību, mīmikas, plastikas veidošana; fantāzijas, radošu iemaņu iztēles veicināšana” (Veršāne, 2014, 13). Leļļu teātris bērnam ir mācīšanās līdzeklis, kas palīdz komunicēties ar citiem bērniem, kas māca bērnus pārvarēt grūtības, attīsta bērniem spēju līdzpārdzīvot, just līdzīgi cita cilvēka/varoņa emocijām. Rotaļas dalībniekiem ir kopīgs mērķis un intereses, bērni mācās risināt problēmas, cenšas saskaņot savu darbību ar citiem rotaļas spēlētājiem, lai sasniegtu rezultātu. Tas arī labs ir līdzeklis, lai bērni iemācītos ieverot spēles vai rotaļas noteikumus. Leļļu teātris sekmē arī pieaugušo un bērnu savstarpējo mijiedarbību un sadarbību.

Balstoties uz D. Dzinteres un I. Stangaines izstrādāto shēmu, kas aplūko teatrālās rotaļas kā bērnu komunikatīvo spēju sekmētājas (Dzintere, Stangaine, 2007, 149), darba autore šos teātra veidus aplūko atbilstoši sadarbības prasmes pazīmēm (sk. 6.attēlu).



6. attēls. Teātris ir bērnu sadarbību prasmju sekmētājs (Dzintere, Stangaine, 2007, 149)

Apkopojot rakstīto, darba autore secina, ka rotaļai ir būtiskā nozīme bērna attīstībā. Tieši rotaļājoties, bērns apgūst sabiedrības nozīmīgas vērtības (cilvēku cieņa, brīvība, kultūra) un sociālās normas. Bērni rotaļās izdzīvo savas problēmas un jūtas. Pēc autores domām, teatrālās rotaļas attīsta bērniem ne tikai radošās spējas un kreatīvu domāšanu, iztēli, fantāziju, bet arī spēju mijiedarboties. Tās palīdz bērniem sekmīgi adaptēties sabiedrībā, justies veiksmīgam, drošākam un spējīgam darboties. Tā ir viena no metodēm, kā var sekmēt bērnu sadarbību, jo bērna saskarsme notiek caur rotaļām un daiļliteratūras apguvi. Bērniem ir iespēja izspēlēt dažādas situācijas, risināt problēmas un galvenais, strādāt komandā - izspēlējot daiļdarba sižetu.

2. PĒTĪJUMS PAR BĒRNU SADARBĪBAS PRASMJU SEKMĒŠANU TEATRĀLĀS ROTAĻĀS

2.1. Pētījuma plāns un metožu raksturojums

Pētījuma plāns

1. Izvēlēties pētījuma metodes.
2. Izstrādāt anketu pedagogiem un apkopot rezultātus.
3. Analizēt grupas bērnus pēc izvēlētiem kritērijiem.
4. Izstrādāt teatrālo rotaļu kompleksu bērnu sadarbību prasmju pilnveidošanai.
5. Apkopot pētījuma rezultātus un izdarīt secinājumus.

Sadarbības prasmju sekmēšanas pētījums tika veikts Rīgas pirmsskolas izglītības iestādes "X" vidējā pirmsskolas vecuma grupā. Pētījumā piedalījās 18 bērni, 6 meitenes un 12 zēni. Pētījuma norises laiks – no 2021. gada 20. septembra līdz 2021. gada 25. novembrim.

Pētījuma mērķis: izzināt teatrālo rotaļu izmantošanas iespējas sadarbības prasmju sekmēšanai 4-5 gadus veciem bērniem. Lai šo mērķi sasniegtu, tika izmantotas šādas empīriskās metodes: pedagoģiskā novērošana un anketēšana.

Pedagoģiskā novērošana ir visizplatītākā metode, kas tiek izmantota pedagoģiskajos un psiholoģiskajos pētījumos. Novērošana tiek veikta mērķtiecīgi, lai apzinātu un raksturotu grupas bērnus pēc noteiktā plāna, pēc noteiktiem kritērijiem. Novērošana tika veikta, vērojot bērnus daudzveidīgā darbībā, gan rotaļnodarbībās, gan dabiskajā vidē (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 95). Novērošana var būt:

- tiešā;
- netiešā;
- atklātā;
- slēptā.

“Novērošanu plaši izmanto pedagoģiskajā praksē. Tā palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešas uztveres ceļā dabiskos apstākļos”(Albrehta, 1998, 32).

Lai novērošana būtu mērķtiecīga, darba autore izstrādāja sadarbības prasmju kritērijus, balstoties uz Skola2030 metodisko materiālu, ka arī uz caurviju prasmju atgādņu komplektu. Pārskats tiek sniegts pēc kritērijiem, kas raksturoti 2.1.tabulā:

2.1.tabula.

Novērošanas kritēriji un rādītāji

Kritēriji	Rādītāji		
	Augsts līmenis (3)	Vidējs līmenis (2)	Zems līmenis (1)

Sarunāšanas Process	Bērns uzklausu citus, cenšas noskaidrot citu viedokli, prot pamatot un paskaidrot savu viedokli. Sarunās ar citiem nepārtrauc runātāju.	Bērns rotaļāšanās laikā dažreiz uzklausu citu teikto, bet brīžiem neuzklausu. Mācās izteikties atbilstoši sarunas tematam.	Bērns rotaļāšanās laikā parasti ignorē grupas biedru domas.
Prasme nepārtraukt un ieklausīties citu teiktajā, izteikt un pamatot savu viedokli;			
Saprašanas uzdevums	Bērns prot lūgt palīdzību, rotaļāšanās laikā prot uz klausīt un saprast norādījumus no pedagoga vai no citiem bērniem.	Bērns brīžiem prot ieklausīties pedagoga padomos, dažreiz lūdz palīdzību no grupas biedriem, bet pats citiem palīdzību nepiedāvā.	Bērns neprot palīdzēt citiem, ka arī nelūdz palīdzību grupas biedriem, ja viņam kaut kas nesanāk.
Prasme palīdzēt citiem un lūgt palīdzību pēc nepieciešamības;			
Saprašanas uzdevums	Bērns prot prātīgi komunicēt un saprotoši ievēro noteikumus.	Bērns daļēji vēlas uz klausīt norādījumus, dažreiz prot ievērot rotaļas noteikumus.	Bērns neievēro noteikumus un ignorē norādījumus. Bērns grib rotaļāties tikai pēc saviem noteikumiem.
Prasme ievērot noteikumus un norādījumus;			
Partnerības un komandas veidošana	Bērns mācās patstāvīgi atrisināt radušās konfliktsituācijas. Bērns sasniedz abpusēji pieņemamus kompromisus.	Bērns ar pieaugušā palīdzību mācās risināt radušās nesaskaņas; Pats neprot to darīt.	Bērns pats neprot risināt konfliktus, arī ar pieaugušā palīdzību viņam ir grūtības pieņemt kompromisus.
Prasme pašam risināt konfliktsituācijas; ja nesanāk, tad pieņemt pieaugušā palīdzību;			
Partnerības un komandas veidošana	Bērns, rotaļājoties, vienmēr spēj dalīties ar rotaļlietām. Ierosina mainīties ar mantām, kā arī viegli atdod mantas citiem bērniem, ja viņi tās lūdz.	Bērns reizēm spēj dalīties ar rotaļlietām. Ne vienmēr pirms rotaļlietas paņemšanas prot to palūgt grupas biedram, tāpēc rodas konflikti un strīdi.	Bērns nespēj un nemāk dalīties ar rotaļlietām un mantām, grib spēlēties tikai ar to, ko pats izvēlējās, nepieņem nekādu kompromisu.
Prasme dalīties ar mantām, rotaļām.			
Partnerības un komandas veidošana	Bērns prot uzņemties un dalīt atbildību, piemēram, skaidri sadalīt lomas starp citiem bērniem, izrāda iniciatīvu rotaļājoties vai	Bērns prot uzņemties atbildību par sevi, bet par pārējiem rotaļas dalībniekiem uzņemties atbildību nav gatavs.	Bērns parasti neizrāda iniciatīvu, veicot kādu uzdevumu, negrib piedalīties kopīgas rotaļas laikā. Ne vienmēr spēj vienoties ar citiem
Prasme darboties grupā vai komandā (līdzdarboties un			

sadarboties kopīgam darbam).	veicot uzdevumu, dramatizāciju ar citiem bērniem.		grupas biedriem, pildot kopīgo uzdevumu.
------------------------------	---	--	--

Anketēšana ir sociālpsiholoģisko pētījumu metode, kura satur norādi par mērķiem, instrukciju, jautājumus, atbilžu variantus (parasti, bet ne vienmēr), no kuriem respondents var izvēlēties sev piemēroto atbildi. Anketēšana var notikt gan individuāli, gan klātienē vai neklātienē (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 15).

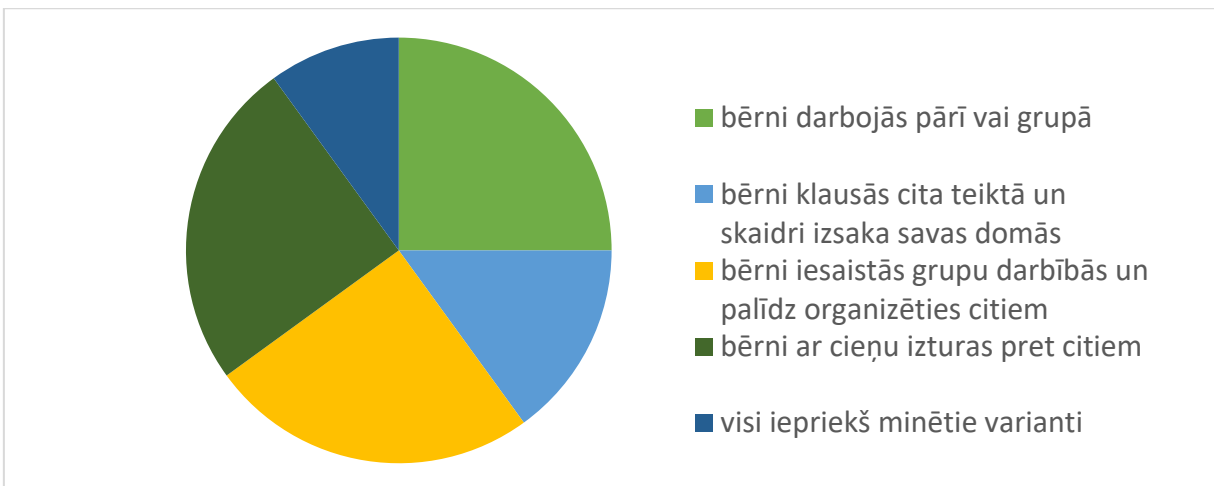
Skolotājiem bija jāsniedz sešas atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

- Kā bērna sadarbība izpaužas pirmsskolā?
- Kā Jūs sekmējat bērna sadarbības prasmi pirmsskolā?
- Kādas metodes vai paņēmienus Jūs izmantojat, lai sekmētu bērna sadarbības prasmes?
- Vai bērniem ir iespēja pašiem atrisināt radušās problēmas un konfliktsituācijas?
- Kā Jūs risināt konfliktsituācijas starp bērniem?
- Kāda ir Jūsu mērķtiecīga darbība, lai sekmētu sadarbības prasmes starp bērniem?

2.2. Grupas novērošana pētījuma sākumā

Pētījuma sākumā tika veikta skolotāju anketēšana par bērnu sadarbības prasmēm pirmsskolā un par metodēm, kas sekmē sadarbības prasmju attīstību pirmsskolas vecuma bērniem. Anketas jautājumi un atbilžu varianti ir sagatavoti, balstoties uz Skola2030 metodisko materiālu. Anketēšanā piedalījās 10 strādājoši pirmsskolas izglītības pedagogi, anketa bija anonīma. Atbildes sniedza: seši pedagogi ar darba stāžu no 5-10 gadiem pirmsskolā, divas no skolotājiem norādīja, ka darba stāžs pedagoģijā ir līdz diviem gadiem, vēl divas skolotājas norādīja, ka darba stāžs pedagoģijā vairāk nekā 10 gadi. Anketu skatīt 1. pielikumā.

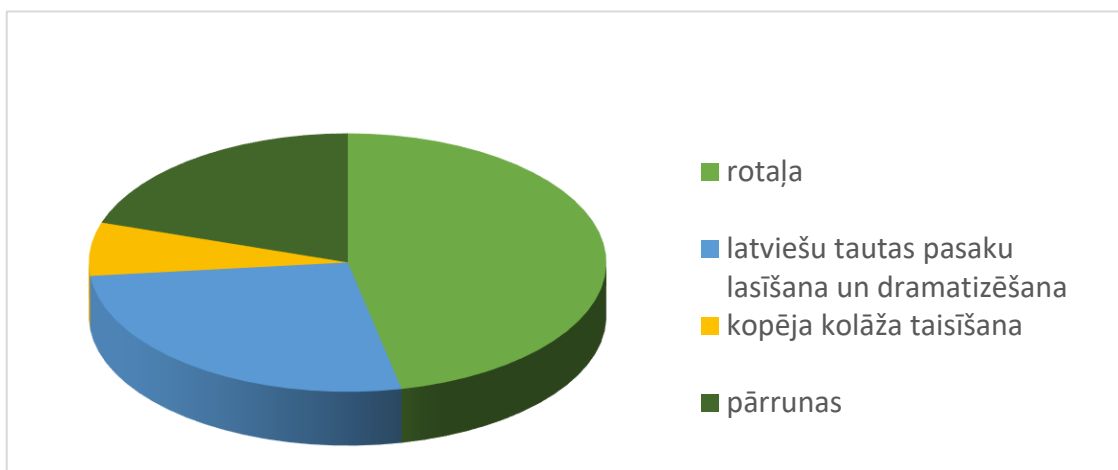
Skolotāju aptaujā tika uzdots jautājums - kā bērna sadarbība izpaužas pirmsskolā? Skolotāji atbildēja šādi: bērni darbojās pāri vai grupā (spēj vienoties) (10 pedagogi atzīmēja šo variantu), bērni klausās cita teiktajā un skaidri izsaka savas domās (6 no 10 skolotājiem), bērni iesaistās grupu darbībās un palīdz organizēties citiem (10 no 10), bērni ar cieņu izturas pret citiem (10 no 10 respondentiem), un visi iepriekš minētie varianti (4). Var secināt, ka ne vienmēr klausīšanas prasme ir saistīta ar sadarbību (sk. 7.attēlu).



7. attēls. Kā bērna sadarbība izpaužas pirmsskolā?

Sniedzot atbildi uz jautājumu, kā var sekmēt bērna sadarbības prasmi pirmsskolā, daudzi pedagogi atbildēja, ka organizē bērniem kopīgas rotaļnodarbības, ņemot vērā bērna intereses un spējas. Viena no skolotājām atzīmēja, ka tas ir ilgstošs darbs ik dienas no pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas sākuma. Skolotāja palīdz bērniem izprast savas emocijas un sajūtas, kas savukārt ietekmē paškontroles procesus un palīdz bērniem sadarbībā ar vienaudžiem.

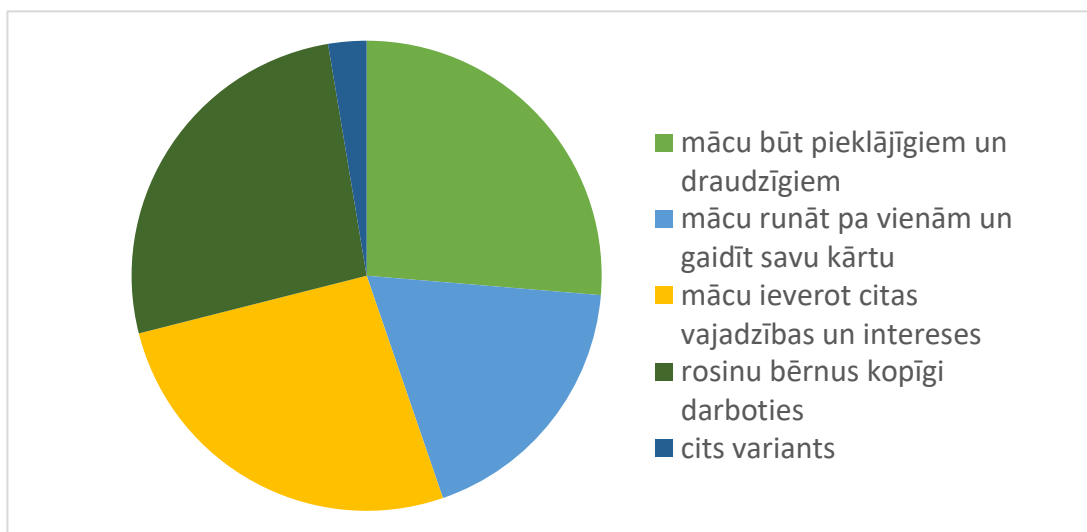
Apskatot atbildes par izmantojamajām metodēm un paņēmieniem, var secināt, ka lielākā daļa pedagogu norādīja, ka galvenais veids ir rotaļa. Daļa pedagogu pieminēja latviešu tautas pasaku lasīšanu un dramatizēšanu. Kopējo kolāžu veidošanu kā metodi pieminēja viens pedagogs. Daži pedagogi atzīmēja, ka ir svarīgas arī pārrunas par dažādām ikdienas situācijām, ir svarīgi kopīgi ar bērniem izrunāt radušās problēmas, saprast to cēloņus. Atbildot uz šo jautājumu, katrs pedagogs uzrakstīja vairākus variantus (sk. 8.attēlu).



8. attēls. Kādas metodes vai paņēmienus Jūs izmantojat, lai sekmētu bērna sadarbības prasmes?

Atbildot uz jautājumu par problēmām un konfliktsituācijām starp bērniem, lielākā daļa pedagogu piekrīt, ka bērniem ir jāmācās pašiem mēģināt risināt konfliktus. Bet divi skolotāji uzskata, ka ne vienmēr bērni var tikt galā ar savām problēmām un pedagogam tomēr vajag iesaistīties, lai bērniem būtu iespēja izteikties, izstāstīt, kas notika no paša sākuma, atrast konflikta cēloni, nemeklēt vainīgos, jo bērniem ir svarīgi saprast, ka cilvēki ir dažādi, katram ir savs viedoklis un vajag to uztvert un cienīt. Sniedzot atbildi uz jautājumu, kā Jūs risināt konfliktsituācijas starp bērniem, visi aptaujātie pedagogi uzrakstīja, ka ir svarīgi dot iespēju izteikties visiem bērniem, pārrunāt to, kas ir noticis, lai saprastu īsto iemeslu un darbību secību, kas radīja nesaskaņas, lai apskatītu konfliktu no visām pusēm. Ja ir nepieciešams, tad arī atgādināt bērniem par noteikumiem. Ir svarīgi uzreiz un laicīgi reaģēt un lai paši bērni izprastu problēmu.

Jautājums - kāda ir Jūsu mērķtiecīga darbība, lai sekmētu sadarbības prasmes starp bērniem, lika skolotājiem izvērtēt un padomāt par savu darbu. Skolotāji atbildēja šādi: mācu būt pieklājīgiem un draudzīgiem (10 pedagogi atzīmēja šo variantu), mācu runāt pa vienam un gaidīt savu kārtu (7 no 10 skolotājiem), mācu ievērot citas vajadzības un intereses (10 no 10), rosinu bērnus kopīgi darboties (10 no 10 respondentiem). Viena skolotāja uzrakstīja savu variantu, ka mācot bērnus ar savu piemēru (sk. 9.attēlu).



9. attēls. Kāda ir Jūsu mērķtiecīga darbība, lai sekmētu sadarbības prasmes starp bērniem?

Balstoties uz iegūtajiem rezultātiem pētījuma sākumā, anketējot pedagogus, var izdarīt šādus secinājumus. Lai sekmētu bērna sadarbības prasmes, skolotājs māca bērnus ar savu piemēru, veido draudzīgu un drošu mācību vidi. Skolotājs dod bērniem vairāk brīvības, patstāvības. Skolotājs mērķtiecīgi plāno bērna attīstīšanu gan ikdienas darbībās, gan nodarbībās. Rotaļa ir viena no metodēm, kas palīdz sekmēt sadarbības prasmes. Caur rotaļu

bērns izprot sevi un citus, apgūst noteikumus, mācās pieņemt atšķirīgus viedokļus un, galvenais, sadarboties ar citiem.

Pedagoģiskā pētījuma sākumā tika vērotas un analizētas bērnu sadarbības prasmes. Darba autore pētījuma sākumā novēroja 18 bērnus: 6 meitenes un 12 zēnus. Lai labāk izvērtētu un saprastu bērnu sadarbības prasmju līmeni, pētījumā tika veikts bērnu īss raksturojums. Minētie bērnu vārdi ir mainīti. Bērnu novērojums tika veikts pašiem bērniem to nepamanot, lai visi justos brīvi un droši savās darbībās.

2. 2 tabula.

4-5 gadus vecu bērnu individuālais raksturojums.

Bērna vārds	Vispārīgais raksturojums
Alise	Mierīga, paklausīga un labsirdīga meitene. Draudzīga ar visiem bērniem. Zina uzvedības normas, ievēro visus noteikumus. Labi uztver visu jauno informāciju, palīdz tiem bērniem, kuriem rodas grūtības. Meitene ir atsaucīga, prot dalīties gan ar mantām, gan ar rotaļām. Nepārdzīvo, ja zaudē rotaļas gaitā. Saskarsme ar citiem bērniem ir laba. Ar cieņu izturas pret citiem. Aiz sevis visu laiku sakārto mantas un palīdz arī citiem grupas biedriem.
Adrija	Šo pirmsskolas izglītības iestādi apmeklē ar šī gada septembri. Ļoti aktīva, emocionāla un kustīga, vienmēr grib visur piedalīties. Meitenei ir grūtības sadarboties ar citas grupas bērniem, jo grib, lai citi bērni dara visu tā, kā viņa vēlas, tāpēc ir konfliktsituācijas ar citiem. Runājot, bieži vien lieto frāzi “viņi mani kaitina”. Bieži nāk pie pieaugušā, lai sūdzēties par citiem, dažreiz nespēj kontrolēt savas jūtas un emocijas, uzreiz sāk raudāt, bet ātri aizmirst aizvainojumus. Runā saprotamā valodā, bet reizēm ir egocentriska. Spēj sekot skolotāja teiktajam, pastāstīt par savu pieredzi konkrētās tēmas ietvaros, pamatot savu viedokli. Draudzējas gan ar meitenēm, gan ar zēniem.
Armands	Draudzīgs pozitīvs un radošs bērns. Sadarbība un saskarsme ar citiem bērniem ir laba. Ar prieku piedalās gan sporta aktivitātēs, gan rotaļnodarbībās. Centīgi visu dara, ļoti uzmanīgs. Izturas saudzīgi gan pret savu paveikto darbu, gan pret citu bērnu darbu. Spēlējoties ar citiem bērniem, prot atrast kompromisu, grūtības ir tikai ar to, ka bieži nevēlas dot citiem rotaļlietas vai mantas.
Ansis	Ļoti kluss un kautrīgs bērns. Maz runā, pats parasti neizrāda iniciatīvu, bet, kad citi bērni vai pieaugušais piedāvā spēlēties kopā, tad piedalās kopīgā

	<p>rotaļā. Parasti uz pedagoga jautājumiem atbild nedroši un klusi, tāpēc ne vienmēr var saprast, ko viņš runā. Vairāk patīk spēlēties vienam un vērot visus no malas. Spēlējoties, cenšas no konflikta izvairīties. Parasti ir grūtības dalīties ar mantām.</p>
Adrians	<p>Šo pirmsskolas izglītības iestādi apmeklē pirmo gadu, adaptācijas periods noritēja vidēji. Latviešu valoda nav dzimtā valoda, bet zēnam tā nav problēma. Viņš vienmēr cenšas paskaidrot un pamatot savu viedokli, aktīvi piedalās nodarbībās. Nespēj ilgi koncentrēties uz vienu uzdevumu, dažreiz nepabeidz savu darbu līdz galam, pārāk steidzas. Rotaļās parasti grib būt pirmais, kas vada, ja tā nesanāk, tad pārdzīvo un bieži dusmojas par to. Vēlas darīt, ko pats grib, ir nepacietīgs un neprot gaidīt. Dažreiz neievēro grupas noteikumus un neklausās skolotāju. Sadarbība ar bērniem ir dažāda.</p>
Gerda	<p>Ļoti aktīva, izrada iniciatīvu, perfekcioniste, patīk darīt visu līdz galam. Meitene ir izteikta līdere, patīk kompānija, spēj rotaļāties ar visiem grupas bērniem, gan ar zēniem, gan ar meitenēm. Rotaļās bieži cenšas uzspiest savus noteikumus, kā rezultātā izceļas konflikts. Organizē citus, izsaka savu viedokli, saudzē savas lietas un mantas. Ir labas koncentrēšanas spējas. Prot lūgt pieaugušā palīdzību, ja netiek ar kaut ko galā. Prot aizstāvēt un pamatot savu viedokli.</p>
Gabriela	<p>Mierīga, laba un paklausīga meitene. Nedaudz kautrīga, dažreiz ir grūtības pateikt par savām personīgajām vajadzībām, vai kad slikti jūtas. Jūtams uztraukums situācijās, kad vajag skaļi izteikt savu viedokli. Nepatīk būt uzmanības centrā. Draudzīga ar citiem bērniem, labprāt piedalās kopīgajās rotaļās. Spēj uz klausīt citus bērnus. Vienmēr līdz galam noklausās un ievēro rotaļas noteikumus.</p>
Gustavs	<p>Aktīvi izrāda savas emocijas, salīdzinājumā ar citiem, bieži dusmojas, nespēj kontrolēt savas emocijas un uzvedību. Darbojoties grupā, bieži vien viss beidzas ar konfliktu, tāpēc ne visi bērni grib ņemt viņu savā kompānijā. Bieži neievēro rotaļu biedru intereses, vēlas darīt, ko pats grib. Izrāda interesi piedalīties nodarbībās, darbus dara rūpīgi, centīgi un uzmanīgi. Vienmēr cenšas panākt savu.</p>
Jurģis	<p>Izteikts grupas līderis. Draudzīgs, ļoti aktīvs, kustīgs un emocionāls zēns. Labi saprot spēļu noteikumus, pieņem tos, bet pārdzīvo, ja zaudē. Zinātkārs, patīk gan aktīvas, kustīgas rotaļas, gan arī uzdevumi, kas prasa lielu</p>

	koncentrēšanās spēju, lai analizētu katru situāciju un detaļu, piemēram grāmatu lasīšana. Patīk būt galvenajam un patīk pamācīt citus grupas biedrus. Brīžiem sastrādāties sagādā grūtības, jo bieži aizrāda citiem bērniem, ja redz kādu kļūdu. Prot izskaidrot un pamatot savu viedokli. Visu laiku grib būt pirmais, tāpēc reizēm ir konflikti ar citiem.
Franks	Sportisks un aktīvs zēns. Ir laba kustību koordinācija. Draudzīgs ar citiem bērniem. Parasti neiesaistās un nepiedalās konfliktsituācijās, spēj vienoties un uzklausīt citus. Ja bērni nepieņem viņa viedokli, neapvainojas, bet gan mierīgi turpina rotaļu vai spēli, bet ir grūtības ar argumentiem pamatot savu viedokli. Patīk aktīvās un kustīgās rotaļas. Grūtāk padodas koncentrēšanās uzdevumi, piemēram, burtu rakstīšana. Reizēm no rītiem grūti atvadīties no mammas.
Patriks	Fiziski attīstīts, aktīvs, ar lielu kustības aktivitāti, zinātkārs. Iniciatīvs un aktīvi piedalās rotaļās un nodarbībās ar grupas biedriem. Laba mijiedarbība ar citiem, gan ar vienaudžiem, gan pieaugušajiem. Laba atmiņa un koncentrēšanās spējas. Labprāt iesaista citus bērnus savās aktivitātēs.
Paula	Pozitīva, smaidoša, atvērta un komunikabla meitene. Labprāt nāk uz pirmsskolu, patīk spēlēties ar visiem, draudzīga. Ir labas sadarbības prasmes, bieži pati izrada iniciatīvu. Mācības padodas ļoti viegli. Spēj klausīties citus, ātri saprot jaunu informāciju. Ievēro spēles un rotaļas noteikumus. Var pievienoties rotaļai, kurā jau spēlē citi bērni un jūtas brīvi un droši.
Laura	Atsaucīga un laba meitene. Pieņem un prasa pieaugušā palīdzību, ja tā ir nepieciešama. Ievēro sabiedrībā pieņemtās uzvedības normas un noteikumus. Saskarsme ar citiem bērniem ir diezgan laba. Rotaļājas biežāk kopā ar meitenēm, retāk izvēlas rotaļāties ar zēniem.
Emīls	Sakarā ar to, ka pagājušajā gadā ilgstoši neapmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi, ir grūtības mācīšanās procesā. Zēns attīstības ziņā neatbilst savam vecumam. Aktīvi piedalās rotaļās, bet bieži nesaprot uzdevumus un neievēro noteikumus. Bieži vien nereaģē uz pieaugušā aizrādījumiem, ir arī uzvedības problēmas.
Teo	Mierīgs un paklausīgs bērns. Ir nedaudz noslēgts sevī, neizrāda savas emocijas. Rotaļas laikā pats neizrāda iniciatīvu, bet ievēro grupas noteikumus. Rotaļās parasti ir kluss. Visus veicamos darbus dara ļoti rūpīgi. Parasti ievēro visus norādījumus, neveido konfliktsituācijas.

Ričards	Biežāk klusē un vairāk vēro un izvērtē citu bērnu. Parasti ir mierīgs. Iesaistās grupu rotaļās. Sadarbības prasmes vērtējamas kā labas, bērns pats neraisa konfliktsituācijas. Šajā laika posmā pirmsskolas izglītības iestādi apmeklēja ļoti reti, tāpēc ir grūti viņu raksturot.
Tomass	Ir mierīgs un paklausīgs zēns. Ir laba saskarsme ar citiem bērniem, draudzējas ar visiem. Bērni gaida Tomasu un ir priecīgi, kad viņš apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi. Nodarbību laikā viņš ir kluss un mierīgs. Palīdzību prot lūgt gan vienaudžiem, gan pieaugušajiem.
Otto	Aktīvs, kustīgs, sportisks, zinātkārs, komunikabls un radošs zēns. Ļoti patīk iesaistīties aktivitātēs un rotaļās. Laba mijiedarbība ar citiem bērniem, bieži pats izrāda iniciatīvu. Prot dalīties ar mantām. Izsaka savas domas skaidri un saprotami, prot pamatot un argumentēt savu viedokli.

Novērojumu gaitā iegūtie sadarbības prasmju vērtējumi apkopoti tabulā.

2.3. tabula.

Bērnu sadarbības prasmju novērtējums pētījuma sākumā (2021. gada septembris).

Bērna vārds	Prasme nepārtraukt un ieklausīties citu teiktajā, veidot dialogrunu;	Prasme palīdzēt citiem un lūgt palīdzību pēc nepieciešamības;	Prasme ievērot noteikumus un norādījumus;	Prasme risināt konfliktsituācijas;	Prasme dalīties ar mantām, rotaļām;	Prasme darboties grupā vai komandā;	Kopā
Alise	3	3	3	2	2	2	15
Adrija	2	1	2	1	1	2	9
Armands	2	2	3	2	2	2	13
Ansis	2	2	2	2	1	2	11
Adrians	2	1	2	1	2	2	9
Gabriela	2	2	3	2	3	2	14
Laura	2	2	2	2	2	2	12
Gerda	2	3	2	2	2	2	13
Gustavs	2	2	2	1	1	1	9

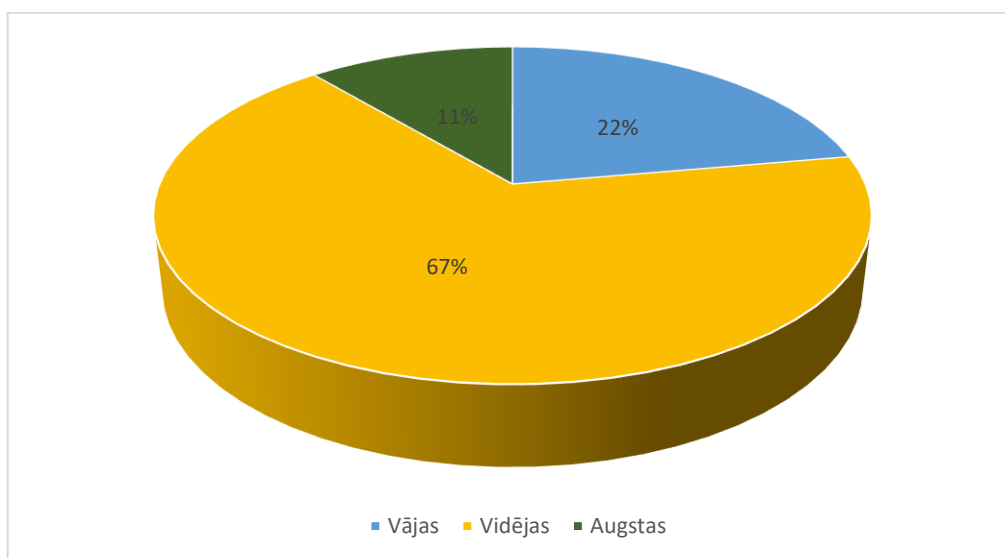
Franks	2	2	2	2	2	2	12
Paula	3	2	3	2	2	2	14
Teo	3	2	2	2	3	2	14
Jurģis	3	3	2	2	1	2	13
Emīls	2	2	1	1	1	1	8
Patriks	3	2	2	2	2	2	13
Otto	3	3	2	2	3	2	15
Tomass	2	2	2	2	2	2	12
Ričards	2	2	2	2	2	2	12
Kopā	42	38	39	32	34	34	

Apkopojot punktu kopsummas, skaidrojums ir sekojošs:

- 1-9 punkti – zemas sadarbības prasmes;
- 10-14 punkti – vidējas sadarbības prasmes;
- 15-18 punkti – augstas sadarbības prasmes (sk. 10.attēlu).

Maksimālais iegūstamo punktu skaits, ko varēja saņemt ir 18.

Rādītāji: 1 – neprot; 2 – daļēji prot; 3 – prot.



10. attēls. Bērnu sadarbības prasmju novērtējums pētījuma sākumā

Atsaucoties uz redzamo informāciju, darba autore norāda, ka

- 22 % (4 bērni) sadarbības prasmes novērtētas kā zemas;
- 67 % (12 bērni) sadarbības prasmes novērtētas kā vidējas;
- 11 % (2 bērni) sadarbības prasmes novērtētas kā augstas.

Autore secina, ka pārsvarā sadarbības prasmju attīstības līmenis grupas bērniem ir vidējs. Veicot pētāmās grupas sākotnējo izpēti, var pateikt ka sadarbības prasmes šajā grupā ir

diezgan labas, protams, ar dažiem izņēmumiem. Četriem bērniem (Emīlam, Gustavam, Adrijai un Adrianam) ir diezgan maz punktu skaits, līdz ar ko sadarbības prasmes var novērtēt kā zemas. Adrians un Adrija šo mācību iestādi sāka apmeklēt tikai šajā mācību gadā, tāpēc viņiem vēl nepieciešams laiks, lai pierastu pie jauniem apstākļiem. Atsevišķos gadījumos bērni neprot sadarboties, pieņem tikai savu viedokli, ir nedaudz egocentriski, domā tikai par savām vajadzībām un vēlmēm. Darba autore norāda, ka šiem bērniem ir potenciāls un tās prasmes var uzlabot, jo bērniem pietrūkst tikai viens punkts, lai sadarbības prasmju attīstības līmeni novērtētu kā vidējo. Protams, ir bērni, kuru sadarbības prasmes iespējams novērtēt kā augstas (Alise, Otto), viņi prot ieverot cita bērna intereses, vienoties un nestrīdēties un palīdzēt citiem.

Darba autore pamanīja, ka pētāmās grupas bērni vēlas sadarboties ar grupas biedriem, tomēr tika pamanīts, ka sadarbības prasme nav pietiekami sekmēta un dažiem bērniem neatbilst tādām līmenim, kādam vajadzētu būt šajā vecumposmā. Bērniem ir grūtības pildīt grupas kopīgus darbus, kā arī ir sarežģījumi ar to, ka bērniem ir grūti saprast un palīdzēt viens otram, pildot kopīgu uzdevumu. Jā kādam no bērniem rodas noteikta problēma, saskarsme ar citu bērnu bieži notiek agresīvi, ar strīdiem, vai bērni uzreiz nāk sūdzēties par otru, meklē vainīgo un neprot uzņemt atbildību par savu rīcību. Pētāmajai grupai zemākie rezultāti ir situācijās, kad vajag risināt problēmas vai konfliktsituācijas un dalīties ar mantām. Ir redzams, ka bērniem sagādā grūtības konfliktsituāciju atrisināt bez liekām emocijām un bez pedagoga palīdzības.

2.3. Pedagoģiskais process bērnu sadarbību prasmju veicināšanai

Darba autore empīriskā pētījuma ietvaros izmantoja teatrālās rotaļās, kuru pamatā tika izmantotas pasakas un literārie darbi, kas, pēc autores domām, pilnveido bērnu sadarbības prasmes, jo piedāvātas rotaļas dod bērniem iespēju rotaļāties kopā. Sadarbība izmantojot teatrālās rotaļas izpaužas šādi: “sadarbība - piedalīšanās kopīgā uzvedumā, uzmanība, ieklausīšanās partnera teiktajā, atbildība par savu sniegumu” (Agrita Miesniece, 42). Autore nodarbībā izmantoja šādas darba metodes:

1. Bērnu ieinteresēšana, pasakas lasīšana un pārrunas;
2. Personāžu veidošana, analizēšana un dekorācijas veidošana;
3. Izspēlēta teatrālā rotaļa, balstoties uz literāru darbu.

2.4. tabula.

Izmantotas teatrālās rotaļas sadarbības prasmju sekmēšanai.

Teatrālās rotaļas	Izmantotie literatūras darbi
-------------------	------------------------------

1. Ēnu teātris	Alfs Preisens -“Kazlēns, kas prata skaitīt līdz 10”.
2. Papīra leļļu teātris	Tautas pasaka “Kukulītis”
3. Dramatizācijas rotaļa	Krievu tautas pasaka “Lielais rācenis”.
4. Ēnu teātris	Pēc motīviem -“Mazais spociņš” autors Otrfrīds Preislers.
5. Papīra leļļu teātris	Latviešu tautas pasaka “Zvēri un abru taisītājs”.
6. Papīra leļļu teātris	Latviešu tautas teika “Daugavas rakšana”.
7. Papīra leļļu teātris	Latviešu tautas pasaka “Vecīša cimdiņš”.

Darba autore piedāvā dažu rotaļnodarbību detalizētāku un precīzāku raksturojumu.

Teatrālā rotaļa (ēnu teātris) - **“Kazlēns, kas prata skaitīt līdz 10”** tika piedāvāta bērniem, lai pilnveidotu verbālo un neverbālo komunikāciju, lai, sadarbojoties, veidotu sižetu, ka arī, lai sekmētu saskarsmi un ievērotu noteikumus. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – sadarbība un solidaritāte). Lai bērni attīstītu saskarsmes veidus, tika izmantots ēnu teātris, kurā bērniem bija jāsadarbojas. Lelles tika jau iepriekš sagatavotas no kartona (melnie silueti). Pirms rotaļu uzsākšanas skolotāja parādīja, kā darbojas ēnu teātris, parādīja bērniem, kā ēnas figūras var mainīties lieluma atkarībā no attāluma līdz ekrānam. Skolotāja izskaidroja bērniem, ka ir nepieciešams gaismas avots (lukturītis), gaišs fons. Sākumā bērniem sagādāja grūtības ievērot rotaļas noteikumus, jo iepriekš bērni nespēja ēnu teātri. Tad darba autore nolasīja pasaku. Pēc pasakas noklausīšanās tika noskaidrota pasakā darbojošos varoņu (atkārtojām visus dzīvniekus, kurus satika kazlēns), notikumu un secības kārtība. Paulai, Gabrielai, Alisei, Jurgim, Frankam bija viegli sekot līdz sižetam un palīdzēt atkārtot un izskaidrot citiem bērniem (Emīlam un Tomasam). Tad visi bērni uzzīmēja, kā viņuprāt izskatās pasakā esošie personāži, lai atkārtotu daiļdarba pamatu. Pēc tam, skolotāja piedāvāja izvēlēties bērniem lomas, tas, savukārt, izraisīja konfliktu un strīdu, tāpēc tika organizētas pārrunas, lai to atrisinātu, jo bērniem vajag mācīties pašiem pieņemt lēmumu. Tad skolotāja arī izdalīja attēlus ar cipariem, lai katrs bērns zinātu, kāds ir dzīvnieku numurs, lai atcerētos to secību. Jurgis bija galvenais režisors un rotaļas vadītājs. Viņš atkārtoja priekšā pasaku, palīdzēja citiem bērniem saprast, kuram pēc kura ir jārunā un kas jāsaka, kur jāstāv lai būtu redzams skatītājiem. Reizēm viņš arī jutās dusmīgs, situācijas, kad citiem bērniem kaut kas nesanāca un ļoti impulsīvi un emocionāli reaģēja uz to.

Ēnu teātris bērniem patika, viņi ieguva jaunu pieredzi un informāciju, uzzināja, ka emocijas var parādīt ne tikai pasakot ar vārdiem, bet arī neverbāli. (Attēlus skatīt 2. pielikumā).

Teatrālā rotaļa “**Kukulītis**” (leļļu teātris) tika piedāvāta, lai sekmētu prasmi darboties ar kopīgu mērķi, lai mācītu uzklaut citu teikto, izrādot cieņu pret sarunu biedru, veidot dialogu, kā arī, lai kontrolētu un vadītu savas emocijas, lai iekļautos komandas darbībā. (Vērtība – cilvēka cieņa, dzīvība, kultūra; tikumi – sadarbība un taisnīgums). Skolotāja nedēļas tēmas ietvaros ir pārrunājusi ar bērniem par maizi. Skolotāja iepazīstināja bērnus ar tautas pasaku “Kukulītis” un pēc nejaušības principa sadalīja bērnus pa pāriem, izdalīja attēlus ar pasakas sižetu. Bērni salika attēlu kartiņas pareizā secībā un izkrāsoja tos ar krāsainiem zīmuļiem. Katrs pāris parādīja un pastāstīja savu veikumu. Autore novēroja, ka uzdevuma laikā bērni sāka vairāk sadarboties, sarunāties savā starpā, jo visi bērni perfekti apguvuši pasakas pamatsižetu. Tad bērni kopā ar skolotājas palīdzību sagatavoja no papīra lellītes un spēlēja teātri. Lomu sadalē grūtību nebija, jo atkārtojām rotaļu vairākas reizes pēc kārtas. Bērni bija aktīvi aktieri. Var pamanīt, ka bērni bija kļuvuši daudz drošāki saskarsmē ar citiem bērniem. Izvērtējot nodarbību, var secināt, ka bērniem šī pasaka patika visvairāk, viņa ir viegli uztverama un saprotama, bērniem nesagādāja grūtības atcerēties dialogus un iegaumēt pasakas tekstu. Sava brīvā laika, bērni bieži spēlējas ar šiem lellēm. Uzdevums vairāk patika meitenēm. (Attēlus skatīt 3. pielikumā).

Dramatizācijas rotaļa “**Rācenis**” (pasaku skatīt 4. pielikumā) – pasakas galvenais moto “Tikai visi kopā mēs varam to paveikt”. Rotaļa parādīja bērnu prasmi sastrādāties komandā, sadalīt lomas, ievērot noteikumus un secību, būt atbildīgam par kopīgu rotaļu. (Vērtība – cilvēka cieņa, atbildība; tikumi – sadarbība un solidaritāte). Sākumā skolotāja ar bērniem noskaidroja, kāda pašlaik ir diena, mēnesis un gadalaiks. Bērni atbildēja, ka ir rudens, un ka rudenī mēs parasti novācam ražu. Skolotāja izlasīja pasaku “Rācenis”, bērni uzmanīgi klausījās, mēģinot atcerēties pasakas sižetu. Pēc pasakas noklausīšanās noskaidroja pasakā darbojošos varoņus, notikumus, secības kārtību, kādā tika vilkts rācenis. Gandrīz visi bērni varēja nosaukt pasakā darbojošos tēlus, mēģināja patstāvīgi atstāstīt rotaļas notikumus, viens otru papildinot. Skolotāja uzdeva bērniem jautājumu, kāpēc tieši, atnākot pelītei, rāceni varēja izvilkēt. Bērni, padomājot, atbildēja, ka tāpēc, ka vilkt rāceni nāca palīdzēt visi, ka, darbojoties kopā, var sasniegt arvien vairāk. Pēc tām skolotāja grupas telpā nolika lielu rācenī, lai varētu bērnus pamudināt sākt izspēlēt pasaku. Tad skolotāja piedāvāja bērniem sadalīt lomas un atkal bija nepieciešama palīdzība lomu sadalē. Adrijai un Gerdai bija grūtības sadalīt lomas un vienoties, kuram tās tiks, jo viņas gribēja vienu un to pašu lomu, Adrija arī sāka uzreiz raudāt, un atteicās piedalīties rotaļā, bet ar pedagoga palīdzību situācija tika izrunāta un meitenes spēja vienoties savā starpā. Visiem pārējiem bērniem lomu sadale bija viegla, un viņi ātri spēja sadalīt, kāda

katram būs loma. Kad lomas bija sadalītas, bērni palīdzēja skolotājam sagatavot maskas, vēlāk viņa piedāvāja bērniem izspēlēt rotaļu pašiem. Uzsākot rotaļu, bērni pašā sākumā bija kautrīgi, bet ar skolotājas palīdzību, piemēru un iedrošinājumu atraisījās un arvien aktīvāk līdzdarbojās rotaļā. Viens aiz otra bērni nāca palīdzēt izvilkt rāceni, un tikai tad, kad atnāk pelīte, (bērns tajā lomā) viss izdevās.

Teatrālā rotaļa pēc latviešu tautas pasakas “**Vecīša cimdiņš**” tika piedāvāta, lai attīstītu prasmi ievērot secību sarunā, izrādot cieņu pret citu grupās biedru, uzklausi un nepārtraukt vienam otru, mācītos rotaļāties grupā. (Vērtība – cilvēka cieņa un laipnība; tikumi – sadarbība un solidaritāte). Atkārtojām ar bērniem, ka tuvojas ziema, tāpēc jāvelk siltas drēbes, cepure, šalle un cimdi. Tad skolotāja iepazīstināja bērnus ar latviešu tautas pasaku “Vecīša cimdiņš”, pasaku skolotāja lasīja izteiksmīgi, lai bērni iegaumētu ne tikai tekstu, bet arī runas intonāciju, bērni ar interesi klausījās un labprāt vēlējās izspēlēt rotaļu paši. Tad atkārtojām ar bērniem pasakas saturu, varoņus (vecītis, muša, pelīte, zaķītis, vilks, lācis, gailis), sadalījām lomas (šoreiz konfliktu nebija) un spēlējām leļļu teātrī. Bērniem patika iejusties pasaku tēlos, rotaļa nesagādāja bērniem grūtības. Darba autore rotaļu novērtē kā veiksmīgu, gan pasakas lasīšana, gan rotaļa bērniem sagādāja pozitīvās emocijas, bērni aktīvi attēloja ar lellītēm pasakas sižetu un sarunājās un sadarbojās sava starpā. Rotaļa tika izspēlēta vairākas reizes, lai visiem būtu iespēja piedalīties. (skatīt 5. pielikumā).

Vēl kopā ar bērniem izspēlējām arī teatrālās rotaļas “**Mazais spociņš**”, “**Zvēri un abru taisītājs**” (pasakas tekstu skatīt 6. pielikumā) un “**Daugavas rakšana**” (skatīt 7. pielikumā). Šīs rotaļas arī tika piedāvātas, lai attīstītu prasmi sastrādāties komandā, ievērot noteikumus un secību, gaidīt savu kārtu rotaļā, būt atbildīgam par kopīgu darbu. Var pateikt, ka teatrālās rotaļas bērniem patika, viņi darbojās ar lielu ieinteresētību un ieguva jaunu pieredzi un pilnveidoja savas sadarbības prasmes. Pētījuma rezultāti ir aprakstīti un apkopoti nākamajā nodaļā.

2.4. Pētījuma rezultātu analīze un izvērtējums

Lai izvērtētu un analizētu veiktā pedagoģiskā procesa rezultātus, tika veikta atkārtota bērnu sadarbības prasmju novērošana, kas tika veikta pēc sākotnējā pētījuma izvirzītajiem kritērijiem un rādītājiem.

2.5.tabula.

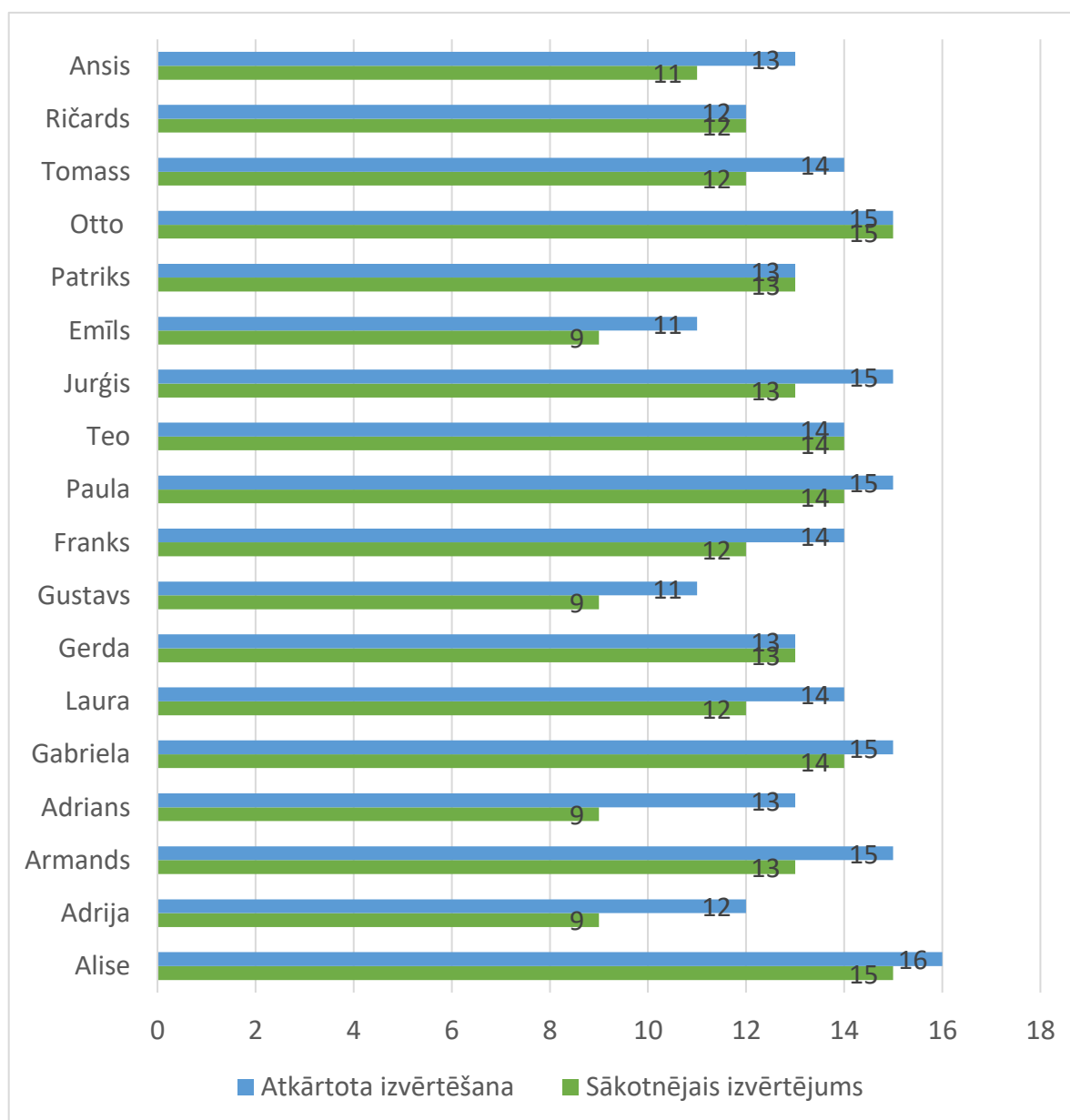
Bērnu sadarbības prasmju izvērtējums pētījuma sākumā un beigās

(2021.gada novembris).

Bērna vārds	Prasme nepārtraukt un ieklusīties citu teiktajā, veidot dialogrunu;		Prasme palīdzēt citiem un lūgt palīdzību pēc nepieciešamības;		Prasme ievērot noteikumus un norādījumus;		Prasme risināt konfliktsituācijas		Prasme dalīties ar mantām, rotaļām;		Prasme darboties grupā vai komandā		Kopā	
	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B
	Alise	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	15
Adrija	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	9	12
Armands	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3	13	15
Ansis	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	11	13
Adrians	2	3	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	9	13
Gabriela	2	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2	2	14	15
Laura	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	12	14
Gerda	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	13	13
Gustavs	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	9	11
Franks	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	12	14
Paula	3	3	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	14	15
Teo	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	14	14
Jurģis	3	3	3	3	2	2	2	2	1	2	2	3	13	15
Emīls	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	9	11
Patriks	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	13	13
Otto	3	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2	2	15	15
Tomass	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	12	14
Ričards	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	12	12
Kopā	42	47	38	40	39	43	32	36	34	40	34	38		

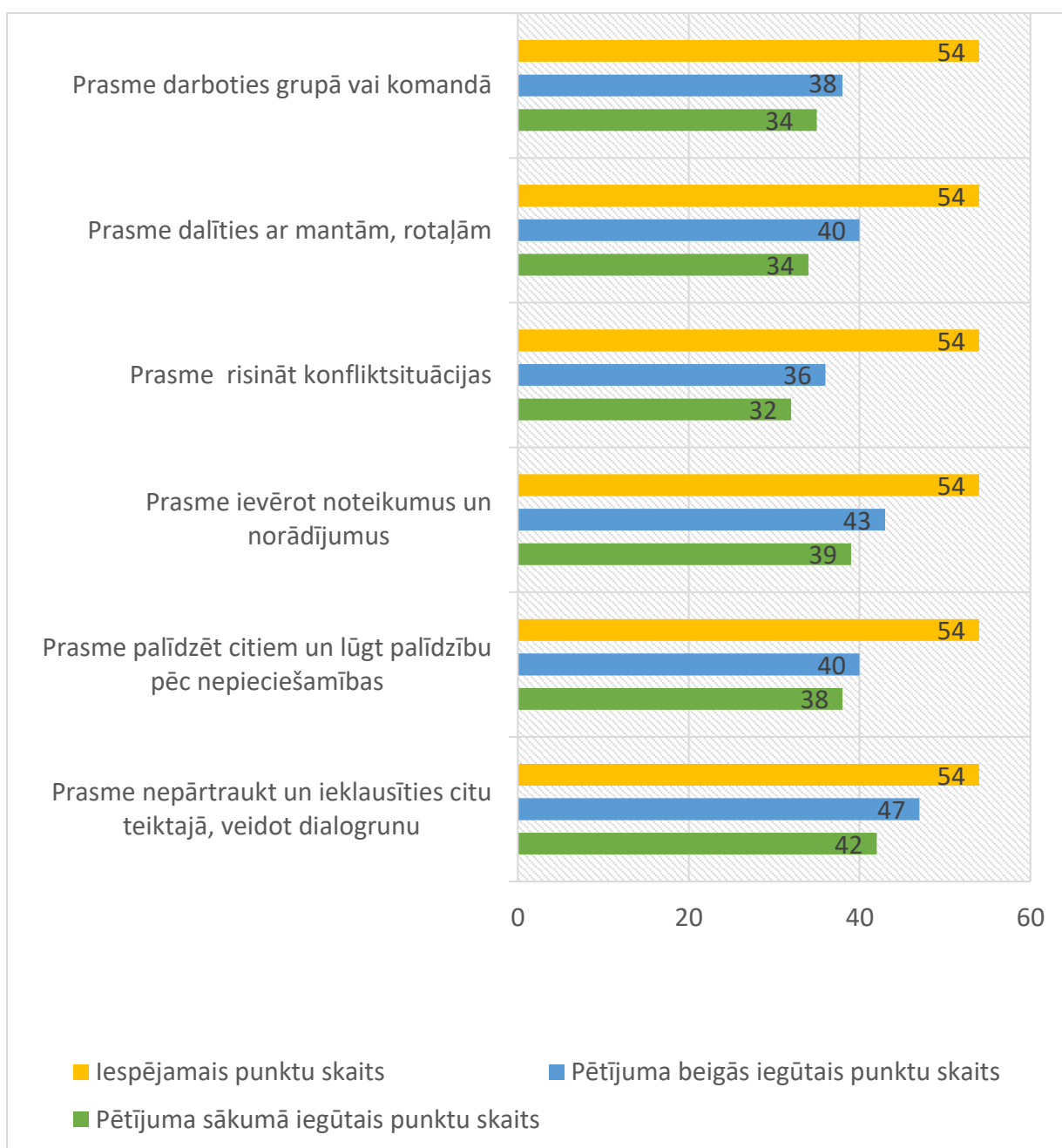
Pētījumu laikā diviem bērniem (Adrijai un Adrianam) ar zemiem radītajiem pētījuma sākumā, pētījuma beigās ir uzlabojušas sadarbības prasmes. Bērni no septembra sāka apmeklēt pirmskolas izglītības iestādi un tagad ir labāk adaptējušies pirmskolas izglītības iestādes vidē, jūtas daudz drošāk grupas biedru sabiedrībā. Adrianam vērtējums pieaudzis no 9 punktiem pētījuma sākumā līdz 13 punktiem. Zēns iemācījies nepārtraukt un ieklusīties citu teiktajā,

veidot dialogrunu, sācis vairāk rotaļāties ar grupas bērniem. Adrijas sadarbības prasmju vērtējums pētījuma laikā ir pieaudzis no 9 līdz 12 punktiem, meitene sākusī vairāk iesaistīties kopīgās grupas rotaļās, bet domāšana joprojām ir egocentriska, Adrijai ir grūtības pieņemt citu viedokli un nepārtraukt citus bērnus. Augstu līmeni parādīja 6 bērnu (Alise, Otto, Paula, Jurgis, Gabriela, Armands). Šiem bērniem ir viegli sadarboties ar citiem bērniem. Savukārt, diviem bērniem (Gustavs un Emīls) ir samēra mazs punktu skaits (11). Minētiem bērniem ir grūtāk veidot partnerattiecības ar vienaudžiem. Dažiem bērniem (Otto, Ričards, Patriks, Teo, Gerda) punktu skaits palika bez izmaiņām, to var izskaidrot ar to, ka šajā laika posmā bērni neapmeklēja pirmskolas izglītības iestādi un nevarēja piedalīties visās izmēģinātajās teatrālajās rotaļās. Ir vērojama katra bērna izaugsme (sk. 11.attēlu).



11. attēls. Bērnu sadarbību prasmju salīdzinājums pētījuma sākumā un beigās

Var pamanīt, ka noteiktajās prasmēs grupas ietvaros ir pozitīva dinamika. (sk. 12.attēlu).



12. attēls. Pētāmās grupas sadarbības līmenis pētījuma sākumā un beigās.

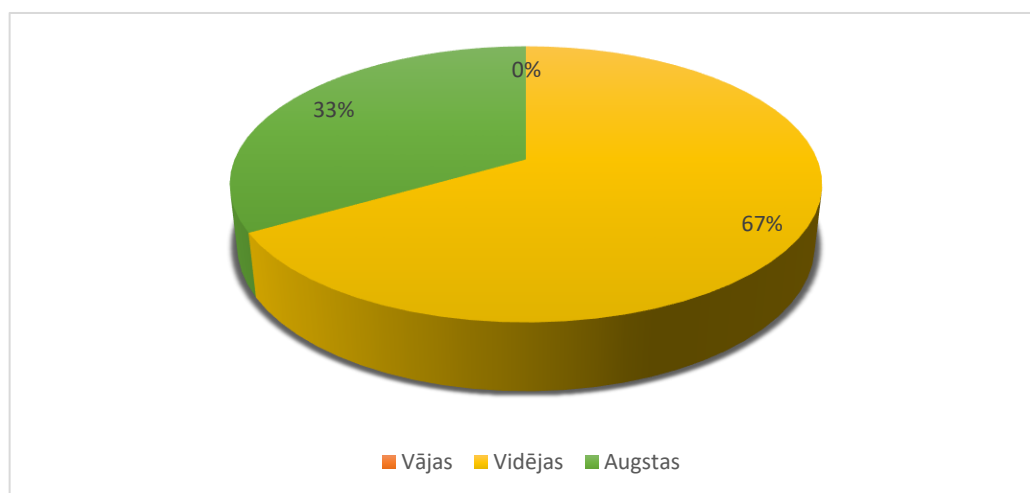
Ir novērojams, ka prasmju risināt konfliktsituācijas iegūtais punktu skaits sākumā ir 32 no 54, bet pētījuma beigās jau vērojams 36 no 54 punktiem. Svarīgi atzīmēt, ka diemžēl nevienam bērnam nav maksimālais punktu skaits, konfliktus bērni joprojām risina, iesaistot skolotāju, jo paši nevar tikt ar to galā. Bērniem bija problēmas lomu sadalē teatrālu rotaļu laikā, bieži bērni gribēja dabūt galveno lomu, kas, savukārt, izraisīja visvairāk strīdu, tāpēc šajā grupā bērniem vēl ir nepieciešama konfliktsituācijas risināšanas prasmju attīstīšana.

Novērojot bērnu prasmi palīdzēt citiem un lūgt palīdzību pēc nepieciešamības, pētījuma sākumā iegūtais punktu skaits ir 38 no iespējamajiem 54, bet pētījuma beigās 40 no 54. Diemžēl progress nav tik acīmredzams, var pateikt, ka bērni prot lūgt palīdzību, tomēr šajā vecumā bērniem ir daudz grūtāk sniegt palīdzību citiem. Tieši tāpēc šai prasmei pētījumā beigās ir viszemākais novērtējums.

Var konstatēt, ka uzlabojās prasme nepārtraukt un ieklausīties citu teiktajā, veidot dialogrunu, pētījuma sākumā iegūtais punktu skaits bija 42 punkti, bet pētījuma beigās jau 47 no 54 punktiem, jo, atkārtojot daiļdarba sižetu, bērni mācījās gaidīt savu kārtu, uzklaut citu bērnu stāstījumu, sekot runai un nepārtraukt citus bērnus, lai veidotu dialogu. Ir novērots, ka 11 bērniem no 18 pētījumā iesaistītajiem ir maksimāls vērtējums.

Uzlabojās prasme dalīties ar mantām, rotaļām. Kopīgās rotaļāšanās laikā bērni iemācījās dalīties ar lellītēm, lai vairākas reizes izspēlētu teatrālu rotaļu. Vērojot dalīšanos ar rotaļām, pētījuma sākumā iegūtais punktu skaits bija 34 punkti, bet pētījuma beigās jau 40 no 54 punktiem. Pēc darba autores domām, bērniem joprojām ir nelielas problēmas ar dalīšanu, šo prasmi var apgūt tikai ar laiku un pakāpeniski. Galvenais, lai pašiem bērniem būtu vēlme dalīties ar mantām, tas nebūtu jāuzspiež.

Bērnu sadarbības prasmēm ir redzams pozitīvs progress. Bērni kļuvuši savā starpā draudzīgāki, parādījās vēlme darboties grupā ar citiem grupas biedriem, veicot kopīgu uzdevumu, bet vēl labāku rezultātu iegūšanai ieteicams pedagoģisko procesu veikt ilgākā laika posmā. Veicot bērnu sadarbības prasmju novērošanu pētījuma sākumā un beigās, var pamanīt, ka ir vērojama grupas izaugsme (sk. 13.attēlu).



13. attēls. Bērnu sadarbības prasmju izvērtējums pētījuma beigās.

- novērojuma sākumā 4 bērniem sadarbības prasmes bija novērtētas kā zemas, novērojuma beigās nevienam;

- vidējs līmenis sadarbības prasmēs sākumā bija 12 bērniem, novērojuma beigās rezultāts tāds arī palika;
- augsts līmenis sadarbības prasmēs septembra sākumā bija tikai 2 bērniem, novērojuma beigās 6 bērniem.

Analizējot izvērtēšanas rezultātus, var secināt, ka teatrālās rotaļas ir piemērots veids, kā var pilnveidot un nostiprināt sadarbības prasmes, gandrīz visiem bērniem galīgais vērtējums ir paaugstinājies (tiem bērniem, kuri regulāri apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi). Teatrālo rotaļu izmantošana ikdienā bija ļoti vērtīga un nozīmīga, bērni izspēlēja dažādas situācijas no literāriem darbiem, vairāk sadarbojās savā starpā, palīdzēja viens otram, ieguva jaunu pieredzi, jo iepriekš grupā teatrālās rotaļas netika izmantotas. Pedagoģa uzdevums ir radīt bērniem iespējas iesaistīties mijiedarbībā, atbalstīt bērnus, kad tas ir nepieciešams, ir ļoti svarīgi rotaļāties kopā ar bērnu. Darba autore uzskata, ka sadarbību prasmju nostiprināšanai un pilnveidošanai vēl ir nepieciešams iesākt darbu turpinājums. Pētījuma hipotēze apstiprinājās: bērna sadarbības prasmes tiek sekmētas, ja pedagogs pedagoģiskajā procesā mērķtiecīgi izmanto teatrālās rotaļas.

Secinājumi

Pētījuma gaitā darba autore secina:

1. Būtiska loma sadarbības veicināšanā bērniem ir gan vecākiem, gan pedagogiem. Skolotājs šajā procesā ir organizators un virzītājs. Pedagoģs ierobežo nevēlamu uzvedību, iesaista bērnus gan problēmas apzināšanā, gan konfliktu risināšanā. Pedagoģa uzdevums bērna sadarbības prasmes sekmēšanā ir nodrošināt labvēlīgu vidi, atbalstīt un motivēt bērnu, ar savu pozitīvo piemēru radīt bērniem pareizu uzvedību. Videi ir jābūt drošai, lai apmierinātu bērna vajadzības.
2. Svarīgi atzīmēt, ka tikai četrus gadu vecumā vai arī vēlāk bērni sāk veidoties intereses par saviem vienaudžiem, bērni sāk piedzīvot pirmās konfliktsituācijas, kā arī veidojas pirmās draudzīgās attiecības. Šajā vecumposmā bērna raksturīga iezīme ir egocentrisms, tā dēļ ir grūtības saprast cita cilvēka vajadzības, tāpēc īpaši svarīgi ir pareizi attīstīt komunikācijas prasmes, izkopt cilvēcīgu attieksmi vienam pret otru, formulēt savu viedokli un noskaidrot citu viedokli.
3. Aktīva bērna sadarbība veidojas rotaļā. Bērns rotaļājas un netieši mācās, paplašina izpratni par apkārtējo pasauli, par sevi, kā arī par citiem grupas bērniem. Bērni rotaļājoties, veido sociālās prasmes un savstarpējās attiecības. Bērniem teātra māksla ir komunikācijas līdzeklis, kas māca sadarboties ar vienaudžiem un pieaugušiem, izveidot savā starpā draudzīgas attiecības. Pateicoties tam, bērni mācās uz klausīt, ieklausīties un saprast viens otru.
4. Regulāri izmantojot teatrālās rotaļas pedagoģiskajā procesā, bērnu sadarbības prasmes pilnveidojas un uzlabojas. Var apgalvot, ka teatrālās rotaļas ir efektīvs līdzeklis sadarbības prasmes uzlabošanai bērniem. Tāpēc var secināt, ka darba autores pētījuma mērķis ir sasniegts un hipotēze apstiprinājusies. Pētāmo tēmu ir iespējams turpināt, jo teatrālās rotaļas sekmē ne tikai bērna sadarbības prasmes, bet arī palīdz bērniem valodas apguvēs procesā. Tādejādi var apskatīt šo tematu lingvodidaktiskas aspektā.

Priekšlikumi

1. Lai veiksmīgi sekmētu bērnu sadarbības prasmes, ikdienā vajag biežāk spēlēt un izmantot teatrālās rotaļas. Jādod bērniem iespēju darboties pa pāriem, organizēt grupu darbu. Galvenais, lai rotaļā būtu iesaistīts katrs bērns viena kopīga mērķa sasniegšanai, tad veidosies savstarpējā sapratne un bērni iemācīsies strādāt komandā.

2. Pirmsskolas bērni sadarbības prasmi apgūst ar pieaugušo palīdzību un atbalstu, lai nodrošinātu draudzīgu un pozitīvu vidi. Bērniem ir nepieciešams pieaugušā pozitīvs piemērs un paskaidrojums. Tieši pedagogs ir bērna virzītājs, kas dažādu domstarpību un konfliktu situācijās palīdz bērniem pareizi atrast risinājumu.

3. Bērna sadarbība veidojas ne tikai rotaļāšanās vai nodarbības laikā, to vajag sekmēt ikdienas darbā, jo iespējas uz sadarbību paveras katru dienu un katrā situācijā, kad bērni socializējās kā viens ar otru, tā arī ar pieaugušajiem, to vajag izmantot.

4. Strādājot ar bērniem, ir svarīgi atcerēties, ka ir jāizmanto tādas teatrālās rotaļas, kas atbilst izglītojamo vecumposma īpatnībām, vajadzībām, spējām un interesēm, kas būtu aktuālas tēmas ietvaros.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. **Albrehta D.** (1998) Pētīšanas metodes pedagogijā. Mācību grāmata, 104 lpp.
2. **Andersone R.** (2001) Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās. Rīga: RaKa, 80 lpp.
3. **Andersone R. , Plaude A. , Rutka L., Stikute E.** Rekomendācijas uzvedībai un sadarbībai klasē informatīvais materiāls
http://www.pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/02_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendacijas_uzvedibai_un_sadarbibai_klase.pdf
[skatīts 22.10.2021.]
4. **Breslavs G.** (1999) Psihologijas vārdnīca. Rīga : Mācību grāmata, 157 lpp.
5. **Černova E.** (2003). Pirmsskolas pedagogiskā procesa būtība, īpatnības un saturs. Kaņepāja, R. (Sast.), Es gribu iet skolā (17-22). Rīga: SIA "Puse Plus", 192 lpp.
6. **Denijs R.** (2002) Prasme sazināties un uzstāties. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 124 lpp
7. **Dubkēvičs L.** (2006) Saskarsme audzēkņiem. Rīga: Jumava, 223 lpp.
8. **Dzintere D. , Stangaine, I.** (2007) Rotaļa- bērna dzīvesves prasmju sekmētāja. Rīga: RaKa, 304. lpp.
9. **Dzintere D. , Stangaine I.** (2005) Rotaļa- bērna dzīvesveids. Rīga: RaKa. 194 lpp.
10. **Dzintere D. , Stangaine I. , Augstkalne D.** (2014) Bērna komunikatīvās kompetences attīstība. Rīga: RaKa. 245 lpp.
11. **Fišers R.** (2005). Mācīsim bērniem domāt. Rīga : RaKa, 325 lpp.
12. **Golubina V.** (2007) Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata. Rīga: Izglītības soļi, 308 lpp.
13. **Krinkele V.** Bērna attīstības vērtēšanas pedagogiski psiholoģiskie nosacījumi pirmsskolas izglītības iestādē. Dzinteres D. (redakcijā) (2002) Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē. Krājums. "Izglītības soļi": RPIVA, 173 lpp.
14. **Kupčs J.** (1997) Saskarsmes būtība. Rīga: Zvaigzne ABC, 71 lpp.
15. **Lieģeniece D.** (1992) Bērns - pasaulē, pasaule – bērnā. Rīga: Zvaigzne. 130 lpp.
16. **Mārtinsons K., Miltuze A., Voita D., Čukurs E. Mihailova S., Damberga I., Biseniece M., Hofmane A.** (2015) PSIHOLOĢIJA 1 Pamatjautājumi – teorijas un pētījumi. Apgāds Zvaigzne ABC. 359 lpp.
17. **Miesniece A.** Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai. <https://mape.skola2030.lv/resources/82> [skatīts 22.10.2021.]
18. **Ministru kabineta noteikumi** Nr. 468 "Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu, pamatzglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatzglītības programmu

- paraugiem”, Rīga, MK, 2014. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=268342> (24.10.2021.)
19. **Nimante D.** (2018) Sadarbības veicināšana klasē. Latvijas universitātes raksti, 816.sējums. Pedagoģijaun skolotāju izglītība, 207.–218. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/LU_Raksti/816/15-Nimante-816.pdf [skatīts 22.10.2021.]
 20. **Omārova S.** (2002) Cilvēks dzīvo grupā. Rīga: Kamene, 235 lpp.
 21. **Omārova, S.** (2002) Cilvēks runā ar cilvēku. Rīga: Kamene, 119 lpp.
 22. **Pestovs P.** Sadarbības prasmes sekmīgākai problēmu risināšanai <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/sadarbibas-prasmes-sekmigakai-problemu-risinasanai> [skatīts 22.10.2021.]
 23. **Prindule, L.** (1994) Bērnu psihiskās attīstības vecumposmu psiholoģija. I.daļa Liepāja: LPA, 201 lpp.
 24. **Piažē Ž.** (2002) Bērna intelektuālā attīstība. Pētergailis, 318 lpp.
 25. **Puškarevs I.** (2001) Attīstības psiholoģija Rīga : RaKa, 88 lpp.
 26. **Rupenheite M.** Saskarsmes psiholoģijas pamati. <http://www.medkursi.lv/wp-content/uploads/2010/02/Saskarsme.pdf> [skatīts 22.10.2021.]
 27. **Stangaine I.** Pirmsskolas vecuma bērna dialogrunas attīstība rotaļās. Promocijas darbs pedagoģijas doktora grāda iegūšanai pirmsskolas pedagoģijas apakšnozarē, Rīga, 2014
 28. **Skola 2030**, Caurviju prasmes pirmsskolā, Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/357>[skatīts 22.10.2021.]
 29. **Skola 2030**, Teātra māksla 1.–9. klasei
Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/31> [skatīts 22.10.2021.]
 30. **Špona A.** (2006) Audzināšanas process teorijā un praksē Rīga : RaKa, 211 lpp.
 31. **Tauriņa A.** Ēnu teātris –lingvodidaktisks līdzeklis prasmei sarunāties un pieklājīgi izteikt savu attieksmi
http://gulbenes1pii.eu/wp-content/uploads/2015/06/PII_PIELIKUMS_14_FINAL.pdf [skatīts 22.10.2021.]
 32. **Termini un citi jēdzieni pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības standartos**, Rīga, VISC, 2008.
https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/termini_standartos.pdf [skatīts 22.10.2021.]
 33. **Valsts izglītības satura centra. Metodiskie ieteikumi**
https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf [skatīts 22.10.2021.]

34. **Valsts izglītības satura centrs.** Atgādņu komplekts skolotājiem un skolu vadītājiem.
https://adazuvidusskola.lv/images/Ekoskola/2019_2020/Caurviju_prasmju_atg%C4%81d%C5%86u_komplekts.pdf [skatīts 22.10.2021.]
35. **Veršāne A.** (2014.) Teātra pedagogijas pielietošanas iespējas pirmsskolā. E-žurnāls Pirmsskolā, 37 lpp.
36. **Мигунова Е.** (2009) Театральная педагогика в детском саду. Сфера, 128 lpp.

PIELIKUMI

1. pielikums.

ANKETA PEDAGOGIEM

Cienījamie skolotāji. Pētījuma ietvaros “Teatrālās rotaļas - sadarbības prasmju sekmētājas vidējā pirmsskolas vecuma bērniem”, lūdzu Jūs atbildēt uz jautājumiem.

1. Kāds ir Jūsu darba stāžs, strādājot pirmsskolas izglītības iestādēs?

- a) Līdz 2 gadiem
- b) No 2 – 5 gadiem
- c) No 5 – 10 gadiem
- d) Vairāk nekā 10 gadi
- e) Cits _____

2. Kā bērna sadarbība izpaužas pirmsskolā?

- a) Bērni darbojas pāri vai grupā, spēj vienoties ar citiem bērniem.
- b) Bērni vērīgi klausās, izsakās skaidri un saprotami.
- c) Bērni iesaistās grupas darbībās un organizē citus.
- d) Bērni izturas ar cieņu pret citiem.
- e) Visi iepriekš minētie varianti.

3. Kā Jūs sekmējat bērna sadarbības prasmi pirmsskolā?

4. Kādas metodes vai paņēmienus Jūs izmantojat, lai sekmētu bērna sadarbības prasmes?

5. Vai bērniem ir iespējā pašiem atrisināt radušās problēmas un konfliktsituācijas?

- a) Vienmēr
- b) Bieži
- c) Dažreiz

d) Reti

e) Nekad

6. Kā Jūs risināt konfliktsituācijas starp bērniem?

7. Kāda ir Jūsu mērķtiecīga darbība, lai sekmētu sadarbības prasmes starp bērniem? (Iespējams izvēlēties vairākas atbildes)

a) Mācu būt pieklājīgiem un draudzīgiem.

b) Mācu runāt pa vienam, klausīties citu teiktajā nepārtraucot un gaidīt savu kārtu.

c) Mācu ievērot citu bērnu vajadzības un intereses.

d) Rosīnu bērnus kopīgi darboties.

e) cits variants _____

Paldies

Pasaka - "Kazlēns, kas prata skaitīt līdz 10"



Reiz dzīvoja kazlēns, kas bija iemācījies skaitīt līdz desmit. Kādu dienu viņš piegāja pie peļķes un tur ilgi stāvēja, un aplūkoja ūdenī savu atspulgu. Bet tagad klausies, kas notika tālāk.

- Viens, – sacīja kazlēns.
- To izdzirdēja telēns, kas ganījās turpat tuvumā.
- Ko tu te dari? – jautāja telēns.
- Es skaitu pats sevi, – atbildēja kazlēns.
- Vai lai saskaitu arī tevi?
- Ja vien tas nav sāpīgi, – telēns atteica.
- Tas noteikti nemaz nav sāpīgi, stāvi tikai mierīgi, un es tevi saskaitīšu.
- Nē, es neuzdrošinos. Mana mamma diez vai to atļaus, – telēns sacīja un devās prom. Bet kazlēns gāja viņam pakaļ, skaitīdams:
- Es – tas ir *viens*, un tu – tas ir *divi*, **1 – 2**.



- Mam-ma, – iedēja telēns un sāka raudāt, bet te pienāca telēna māte.
- Tā bija ganāmpulka barvede – govs ar zvaniņu kaklā.
- Ko tu īdi? – vaicāja govs ar zvaniņu kaklā.
- Kazlēns mani skaita, – iedēja telēns.
- Ko tas nozīmē? – vaicāja govs ar zvaniņu kaklā.
- Es skaitu, – atbildēja kazlēns.

– Esmu iemācījies skaitīt līdz desmit, un es gluži vienkārši skaitu šādi: es – tas ir *viens*, telēns – tas ir *divi*, un govs – tas ir *trīs*, 1 – 2 – 3.

– Ak vai, nu viņš saskaitīja arī tevi! – īdēja telēns.

Kad govs ar zvaniņu kaklā to aptvēra, viņa šausmīgi sadusmojās.

– Es tevi tā pārmācīšu, ka tu vairs nedzīsi jokus ar manu telēnu un mani. Nāc šurp, manu telēn, nu mēs ķersim viņu ciet!



Tad govs ar zvaniņu kaklā un telēns metās kazlēnam virsū. Viņš tik ļoti pārbijās, ka vispirms palēcās augstu gaisā, bet pēc tam drāzās ārā no sētas un prom pa pļavu, un govs ar telēnu dzinās viņam pakaļ.

Tālāk ganībās stāvēja vērsis un ar ragiem ārdīja zemi, pluinīdams lielus zāles kuškus, kad garām skrēja kazlēns ar telēnu.



– Kāpēc jūs dzenaties pakaļ mazajam kazlēnam? – jautāja vērsis.

– Viņš mūs skaita, – īdēja telēns.

– Bet gan mēs viņu notversim, – apgalvoja govs ar zvaniņu kaklā.

– Es – tas ir *viens*, telēns – tas ir *divi*, govs – tas ir *trīs*, un vērsis – tas ir *četri*, 1 – 2 – 3 – 4, – kazlēns skaitīja.

– Ak vai, nu viņš arī tevi saskaitīja, – ieīdējās telēns.
– Lai tik pamēģina! – iebaurojās vērsis un kopā ar pārējiem metās kazlēnam pakal.

Ceļa malā ganījās zirgs, kad visi dzīvnieki skrēja garām.

- Tavu traku joņošanu, – noteica zirgs.
- Mums jānotver kazlēns, – sacīja govs.
- Viņš mūs skaita, – īdēja telēns.
- Un to viņam neviens nav atļāvis, – bauroja vērsis.

– Kā tad tā skaitīšana notiek? – vaicāja zirgs.
– Es gluži vienkārši skaitu šādi, – attrauca kazlēns. – Es – tas ir *viens*, telēns – tas ir *divi*, govs – tas ir *trīs*, vērsis – tas ir *četri*, un zirgs – tas ir *pieci*, 1 – 2 – 3 – 4 – 5.

– Ak vai, nu viņš arī tevi saskaitīja, – ieīdējās telēns.

– Nu, pagaidi tik, tu – sikais pinkaini! – zviedza zirgs un aulekšoja prom pa ceļu kopā ar pārējiem, lai notvertu kazlēnu.

Aizgaldā saldi gulēja liela sivēnmāte, kad viss bars drāzās garām. No trokšņa viņa pamodās.

– Tavu trakumu, kā jūs steidzaties, – noteica sivēnmāte.

– Mums jānotver kazlēns, – paskaidroja govs.

– Viņš mūs skaita, – īdēja telēns.

– Un to viņš nemaz nedrīkst, – bauroja vērsis.

– Pagaidiet tik, līdz būsim viņu notvēruši! – zviedza zirgs.

– Kā tad tā skaitīšana notiek? – gribēja zināt sivēnmāte.

– Es gluži vienkārši skaitu šādi, – teica kazlēns.

– Es – tas ir *viens*, telēns – tas ir *divi*, govs – tas ir *trīs*, vērsis – tas ir *četri*, zirgs – tas ir *pieci*, un sivēnmāte – tas ir *seši*, 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6.

– Ak vai, nu viņš arī tevi saskaitīja, – noīdējās telēns.

– Jo sliktāk viņam pašam, – noteica sivēnmāte un, ar šņukuru izlauzusi dēli aizgaldā, metās skriet citiem nopakaļ.



Viņi skrēja pār nokritušiem kokiem un
akmeņiem, cauri mežiem un purviem, līdz
pieskrēja pie upes, kur pie
steķiem stāvēja neliela buru
laiva. Uz tās klāja bija
kaķis, suns, aita un gailis.
Kaķis bija pavārs, auns –
kuģapuika, gailis –
kuģa kapteinis,
un suns bija locis.

– Apstāieties taču! – iedziedājās gailis, ieraudzījis
visus dzīvniekus pa galvu pa kaklu skrienam pa ceļu.
Bet bija jau par vēlu.

Kazlēns atspērās ar kājām pret steķiem un ielēca
laivā, un visi pārējie dzīvnieki viņam sekoja. Te uzreiz
pārtrūka enkura ķēde, un straume burinieku dzina uz
visdziļāko upes atvaru. Tad gailis nobijās ne pa jokam.

– Nāciet palīgā! – dziedāja gailis. – Laiva grimst!

Tad nu gan visi dzīvnieki nobijās, bet gailis atkal
ieklīdzās:

– Vai kāds no jums prot skaitīt?

– Es protu, – atbildēja kazlēns.

– Tad pasteidzies saskaitīt, cik daudz mēs esam
uz klāja. Laiva spēj vest tikai desmit pasažierus.

– Steidzies skaitīt, – mudināja arī pārējie
dzīvnieki.

Un tā viņi pārcēlās pāri upei un izkāpa otrā krastā. Bet kazlēnam bija jāpaliek uz burinieka par skaitīšanas meistarū, un ik reizi, kad gailim kādu vajadzēja pārvest uz upes otru krastu, kazlēns stāvēja pie steķiem un skaitīja līdz desmit.

Un tā nu kazlēns skaitīja:

– Es – tas ir *viens*, telēns – tas ir *divi*, govns – tas ir *trīs*, vērsis – tas ir *četri*, zirgs – tas ir *pieci*, sivēnmāte – tas ir *seši*, kaķis – tas ir *septiņi*, suns – tas ir *astoņi*, auns – tas ir *deviņi* un gailis – tas ir *desmit*, 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10.
– Urā! Lai dzīvo kazlēns! – sauca visi dzīvnieki.

Pasaka - "Kukulītis"



Reiz dzīvoja mazā mājiņā vecītis un vecenīte. Bieži viņiem nebija maizes. Kādu dienu viņi saslaucīja pa dzirnavām saujiņu miltu, iejauca kaziņas pienā un izcepa kukulīti. To nolika uz loga, lai atdzistu. Kukulītis nolēca no loga un bēga prom. Ceļā viņš satika kaķi.

Kaķis saka: – Kukulīt, es tevi ēdīšu!

Bet kukulītis atsaka: – Neēd vis mani, es tev pastāstīšu pasaku. Mani saslaucīja pa dzirnavām, iejauca kazas pienā, izcepa ceplī un nolika uz loga, lai padzistu. Es aizbēgu no vecīša, vecenītes, no tevis, kaķīt, arī aizbēgšu.

Kamēr kaķis pasaku klausās, kukulītis jau gabalā. Tālāk ejot, viņš satiek suni.

Suns viņam prasa: – Kur skriesi? Es tevi ēdīšu!

Atkal kukulītis viņam stāsta pasaku no gala. Kamēr suns klausās, kukulītis jau gabalā. Mežā viņam pretī nāk vilks.

– Kukulīt, es tevi ēdīšu! – tā vilks saka. Kukulītis lūdzas, lai vilks viņu neēdot, un sāk atkal savu pasaku. Kamēr vilks pasaku klausās, kukulītis aizbēg.

Pēdīgi viņš satiek lapsu. Tā saka: – Kukulīt, es tevi ēdīšu!

– Neēd vis mani, lapsiņ, es tev pastāstīšu pasaciņu.

Lapsa saceļ ausis un saka kukulītim: – Man vāja dzirdēšana; uzkāp man uz ausīm un sāc no gala!

Kukulītis uzkāpj lapsai uz ausīm, lapsa pamet galvu uz augšu, saķer viņu mutē un apēd.

Ko tu gudrai padarīsi!

Pasaka – “Rācenis”

Vectēvs iestādīja rāceni. Izauga rācenis diženliels. Vectēvs ņēmās rāceni vilkt: vilka atspēries– nedabūja laukā. Vectēvs pasauca vecmāmiņu talkā. Vecmāmiņa vilka vectēvu, vectēvs rāceni, - vilka atspērušies, nedabūja laukā. Vecmāmiņa paaicināja mazmeitu palīgā. Mazmeita vilka vecmāmiņu, vecmāmiņa vectēvu, vectēvs rāceni, - vilka atspērušies, nedabūja laukā. Mazmeita pasauca sunīti Krancīti. Krancītis vilka mazmeitu, mazmeita vecmāmiņu, vecmāmiņa vectēvu, vectēvs rāceni, - vilka atspērušies, nedabūja laukā. Krancītis pasauca kaķīti Picīti. Picīte vilka Krancīti, Krancītis mazmeitu, mazmeita vecmāmiņu, vecmāmiņa vectēvu, vectēvs rāceni, - vilka atspērušies, nedabūja laukā. Picīte pasauca pelīti palīgā. Vectēvs vilka rāceni, vecmāmiņa vectēvu, mazmeita vecmāmiņu, Krancītis mazmeitu, Picīte Krancīti, pelīte vilka Picīti, - vilka atspērušies, rācenis laukā gan!

Pasaka- "Vecīša cimdiņš"



Dzīvoja sirms vecītis. Reiz aukstā ziemā viņš brauca uz mežu pēc malkas. Vecītim iegribējās aizdegt pīpīti. Cikām viņš azotē meklēja pīpi, tabaku un šķiltavas, tikām pazaudēja vienu cimdiņu.

Muša, bēgdama no aukstuma, ierauga cimdiņu, ieskrien iekšā un sāk no prieka dancot.

Pelīte, bēgdama no aukstuma, pieskrien pie cimdiņa un jautā: «Kas te cimdiņā danco?»

«Es, pati mušu ķēniņiene. Bet kas tu esi?»

«Es esmu pelīte pīkstīte. Laid mani pasildīties!»

«Nu lien un sildies!»

Pelīte ielien cimdā, un abas ar mušu sāk dancot.

Zaķītis, bēgdams no aukstuma, ierauga cimdiņu, skrien klāt un jautā:

«Kas tai cimdiņā danco?»

Un abas dancotājas atsaka: «Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte. Bet kas tu tāds?»

«Es esmu zaķītis baltlīpītis. Ielaidiet mani pasildīties!»

«Labi, lien un sildies!»

Zaķītis ielien cimdā, un nu sāk visi trīs dancot.

Vilks, bēgdams no aukstuma, ierauga cimdiņu un jautā: «Kas tai cimdiņā danco?»

«Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte, zaķītis baltlīpītis. Bet kas tu tāds esi?»

«Es esmu vilks strupausis. Ielaidiet mani pasildīties!»

«Labi, lien un sildies!»

Vilks ielien cimdiņā, un nu sāk visi četratā dancot.

Lācis, bēgdams no aukstuma, atrod cimdiņu un jautā: «Kas tur tai cimdiņā danco?»

«Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte, zaķītis baltlīpītis, vilciņš strupausītis. Bet kas tu tāds esi?»

«Es —pats lielais pinka. Laidiet mani pasildīties!»

«Labi, lien un sildies.»

Lācis ielien cimdiņā, un nu visi piecatā sāk pa cimdiņu dancot.

Kur bijis, kur ne, atskrien gailis un aizdziedas: «Kikerigū!»

Dancotāji nobīstas un visi sāk ar spēku lauzties no cimdiņa ārā. Muša dodas uz ķēniņa pili, pelīte uz kartupeļu pagrabu, zaķītis auzās, vilks krūmos, lācis mežā.

Skriedami saplēš vecīša cimdiņu. Un tā vecītis līdz šai dienai staigā ar vienu cimdiņu.

Pasaka- "Zvēri un abru taisītājs"

Kādreiz dzīvojis viens ļoti nabags vīriņš, tas uztaisījis abriņu un nesis to uz pilsētu pārdot. Tam bijis jāiet caur mežu, mežā drīz satumsis un tam bijis tur jāpārguļ pa nakti. Vīriņš arī nolicies zemē, apsedzies ar abriņu un gulējis. Te iet garām lācis un saka: "Vai kāds smuks galdiņš, tikai nekā nav virsū!"

Un lācis aizskrien uz mājām kur tam bijis paglabāts bišu strops ar medu. Iet garām vilks un saka: "Vai kāds smuks galdiņš, tikai nekā nav virsū!" un aizskrien uz ganāmu pulku lai nolaupītu kādu jēru.

Arī zaķis iet vīriņam garām un saka: "Vai kāds smuks galdiņš, tikai nekā nav virsū!" un aizskrien uz saimnieka sakņu dārzu pec kādas galviņas kāpostu. Pirmais atnāk lācis, tas atstiepis bišu stropu, uzliek to uz abriņas un ēd medu. Tad atnāk vilks, tas arī uzliek savu jēru uz abriņas un sāk to ēst aiz vienas kājas. Pēdējais atskrien zaķis ar divām galviņām kāpostu. Tas arī uzliek galviņas uz abriņu un ēd, tā ka ausis vien kust. Te vīriņš drusku pagrozās, tā ka abriņa sakustas. Zaķis, kā jau bailīgs vīrs, saka: "Kas to abriņu kustina?" Bet abriņa nostājas mierā un tie ēd tālāk. Vīriņš pakustas atkal, un vilks saka: "Kas to abriņu kustina?" Bet abriņa nostājas mierā un tie ēd tālāk. Kad abriņa trešo reizi pakustas, viņiem paliek bailes un tie aizskrien prom. Vīriņš nu izceļas, paņem medu, jēru un kāpostu galviņas un dzīvo laimīgi.

"Latviešu tautas teika Daugavas rakšana"



Kad Dievs jau bijis radījis kokus, zvērus, putnus, zivis, tad Daugavas vēl nebijis. Un zvēri, putni, savā vaļā dzīvodami, jau sākuši ķildoties. Dievam tas nepaticis; tādēļ sasaucis visus zvērus, putnus, zivis pie darba, licis rakt Daugavu. Sanākuši arī visi, visi. Un zaķis ar lapsu, veiklākām kājām, tūliņ mērojuši upei ceļu: zaķis lēcis papriekšu, lapsa atkal pa zaķa pēdām ar kuplo asti ievilkusi robežas. Kurmis, zemes urķis, pa ievilkto robežu dzinis pirmo vagu, bet āpsis vagu pakasījis lielāku; lācis atkal, kā jau stiprinieks, klēpjjiem vien grābis zemes un bēris gubās (lūk, tādēļ arī Daugavas krastos tie kalni gadījušies). Arī citi zvēri, putni strādājuši, ko nagi nes un tā drīzi vien Daugavas grava bij izrakta.

Nu Dievs atnācis padarīto darbu apskatīties un vispirms pamanījis lāci ar kurmi, kas, kā no darba nākdami, viscaur bijuši melni, dubļaini. Viņš brīnum uzslavējis abus par čakliem strādniekiem un vēlējis tās pašas drēbes arvienu nesāt kā godājamu piemiņu. Ir vilkam, kas daudz bij pūlējies ar purnu un kājām, atstājis tās melnas uz mūžu.

No putniem visčaklāki esot strādājušas zoss ar pīli; tām Dievs tad atvēlējis upē mazgāties un peldēt; bet citiem putniem, kas drusku mazāk pūlējušies, vēlējis tikai upes ūdeni dzert.

Un, kamēr tur ar tiem citiem runājis, Dievs pacēlis acis, ieraudzījis vienu pa koku zariem lēkājām, svilpojām, tas bijis lietus putniņš (klījāns, vālodze). Dievs vaicājis: "Nu ko tad tu te lēkā? Vai tu nemaz nestrādāji?"

"Kur tad nu es tik rupju darbu strādāšu, man jau smalki svārki mugurā; iekāpu gan upē, gribēju sākt, bet apskatījos, kur tad manas dzeltenās bikses, tās samaitājušās, un tā apdomājos labāk nekā nedarīt."

"Tā, tā! Tad dzeltenie svārki tev vairāk par ļaunumu, nekā par labumu. Nu labi, paturi tad savus dzeltenos svārkus un tās pašas bikses ar visiem dubļiem, cik todien, iekāpjot vien, notaisījušās; bet mūžam tev nebūs brīv dzert skaidra ūdens ne no upes, ne avota, ne arī dīķa, ar rasas lāsēm, kas uz akmeņiem, tu dzisināsi slāpes."

Un vēl šo baltu dienu lietus putniņam šis sods jānes; kad negaisam tuvojoties citi putni sen jau apklusuši, tad viņš vien vēl žēli raud par savu toreizējo lepnību.

Ja, un tā nu Dievs, lietus putniņu nosodījis, pagriezies drusku sāņus, ieraudzījis buti pa smiltīm vērtāties un žēlodamies ieteicies: "Ak tu, butīte, nabadzīte, kā tu arī pa smiltīm vērties."

Bet bute pārgalvībā mēdījusi pakaļ: "Ak ķu buķīķe, nabaģīte, kā tu pa smilķīm vārķies!"

"Labi!" Dievs teicis, "kad tu mani mēdi, tad lai tava mute arī paliek tik šķība (greiza), kā tu viņu mēdīdama savilki."

Un re, vēl šodien butei mute greiza.

Beidzot Dievs vaicājis: "Bet, kur tad vēzis? Vai tas nemaz nav redzams?"

"Kā, vai tev acis pakaļā, ka mani neredzi?" vēzis rupji atbildējis.

Par tādu atbildi vēzis dabūjis lielu sodu: visu mūžu pašam acis jānēsā pakaļā.

Pēc tam Dievs ar zelta kausu gravā ielējis ūdeni, norādījis uz kuru pusi būs teēt un nosaucis jauno upi par Daugavu.

Pēc cita (Rīg. Zin. Kom, kr, no nezināma uzrakstītāja) esot tā bijis:

Toreiz, kad pasaulē vēl nebijis upju, putni ar knābiem sākuši tās rakt. Visi uzcītīgi vien rakuši; tikai klija ar vālodzi slinkojuši. Kad upes izrakuši — putni nosprieduši, ka vālodzei un klijai nav brīv dzert no upes. Tādēļ šie abi vēl šodien klieodzot, lai lietus lītu, ka varētu no koku lapām padzerties.